די חסידישע פרשה

מאמרים על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה וארא אל אברהם וגו'

ביאור הטעם שהגלות נמשלה לעיבור והגאולה ללידה

יו"ל לש"פ וארא ה'תשע"ז

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציונים

שנה ו / גליון רכג
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבעה לבריאה

ב״ה.

פתח דבר

לקראת שבת פ׳ וארא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי׳, את הקונטרס **׳די חסידישע פרשה׳**, והוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן. ומטרתו להקל בלימוד ה׳חסידישע פרשה׳ בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד ׳הנחות׳ מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו״ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו״ר האמצעי, אור התורה וכו׳). גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא״ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש׳דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר׳).

בכדי להקל על הלומד והמעיין, הגהות כ״ק אדמו״ר הצ״צ נדפסו בתור הערות (**באותיות כגון דא**) בשולי הגליון ולא במקומם בגוף המאמר.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באיימיל, לקבלו נא לשלוח **איימייל לכתובת:** rabbigelb@chassidusonline.org.

* * *

ויה״ר שנזכה לקיום היעוד ״כי מלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים״, ונזכה לשמוע תורה חדשה, ״תורה חדשה מאתי תצא״, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
לוי געלב

כ״ה טבת,
תשע״ז

להזמין או להקדיש את הגליונות הבאים או לשלוח הערות נא ליצור קשר עם לוי געלב 310-662-3437
או באיימייל **rabbigelb@chassidusonline.org**

The Ma'amarim of LIKKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

נדפס באדיבות:
The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-670

מאמר ד"ה

וארא אל אברהם

תורה אור פרשת וארא דף נה

תוכן המאמר

וארא אל אברהם. 5
קיצור המאמר והוראות בעבודת ה' 26
המאמר בלשונו כפי שמופיע בתו"א 27

ב״ה. תו״א פ׳ וארא, ד״ה וארא אל אברהם וגו׳ [נה, א – נו, א]

״וָאֵרָא[1] אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי הוי״ה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם״.[2]

[כוונת הכתוב לפי פשוטו היא (ע״פ רש״י): כשנראיתי ונתגליתי אל האבות (אברהם, יצחק ויעקב) לא נראיתי להם אלא ב׳אל שדי׳. כלומר, הבטחתים הבטחות, ובכולן אמרתי להם לשון ׳אני אל שדי׳ (כגון לאברהם נאמר ׳אני אל שדי, התהלך לפני והיה תמים׳. ואותה שבועה נאמרה גם ליצחק. וליעקב נאמר בשובו מבית לבן: אני אל שדי פרה ורבה, גוי וקהל גוים יהיה ממך׳).

׳ושמי הוי׳ לא נודעת להם׳, ׳לא הודעתי׳ אין כתיב כאן, שלשון זה היה משמע שלא ידעו האבות כי שמי ה׳, אלא כך אומר הכתוב, אף שהודעתי להם כי שמי ה׳, הרי ׳לא נודעתי׳ להם באותו השם, כלומר, לא נתגליתי לפניהם באופן זה, שיהיו רואים ומכירים באותה מדת אמיתות שלי, שעל שם המדה הזאת נקרא שמי ה׳, לפי שבשם זה נרמז שאני ׳נאמן׳ לאמת דברי, והאבות אז טרם ראו זאת בפועל, שהרי הבטחתים ועדיין לא קיימתי.

ומאמר זה יבאר משמעות כתוב זה על פי פנימיות הדברים ושייכותו לעבודת בני ישראל של כל אחד בכל זמן].

הנה, ׳וארא׳ יש בו ב׳ פירושים[3] - ״כללות הענין בפירוש ׳וארא׳ שהוא לשון התגלות מבחינת ההעלם דוקא״ (תו״ח):

א׳ – לשון עבר, שנתגלה לאבות[4] - ״שכבר נתגלה מן ההעלם לאברהם כו׳, כמו ׳וירא שה׳ אל אברהם׳״ (תו״ח);

והב׳ – לשון עתיד, שהוא לשון הֹוֶה, [היינו] **שתמיד יש בחינה זו בכל זמן בכל אדם**[5] - ״והיינו, שהענין ד׳וארא׳ היה (לא רק אצל האבות, כי-אם גם) בזמן משה רבינו, וגם ישנו עתה בזמן הזה״ (ד״ה וארא תשל״ח). ״ומאחר ושני הפירושים הרי הם בתיבה אחת וענין אחד, הרי מובן שיש להם שייכות זה לזה. והיינו, שבאותו האופן שהיה הענין ד׳וארא׳ אצל האבות, באותו האופן הוא גם תמיד בכל אחד מבני ישראל״ (ד״ה וארא תשל״ד).

[לכאורה בחינה התגלות זו היתה אל האבות בלבד, וכיצד יתכן שגילוי זה ישנו בכל בזמן ובכל אדם? זהו שממשיך:]

כי הנה, ׳אין קורין אבות אלא לשלשה׳[6].

---

1) **הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:**

הנחת כ״ק אדמו״ר האמצעי סה״מ תקס״ב ע קלד. ביאור בע׳ קלז. ושם ע׳ רצא קיצור לכ״ק אדמו״ר הצ״צ [על הנחת כ״ק אדמו״ר האמעצי].

תורת חיים באמצע ד״ה וידבר אלקים אל משה סו, א ואילך בארוכה.

המאמר עם הגהות באוה״ת וארא ע׳ קלט, וע׳ קמ. כרך ז ע׳ ב׳תקמט. עוד הגהות בע׳ ב׳תקפד. כרך ח ע׳ ב׳תתסה. ד״ה דודי לי ואני לו בסה״מ תרכ״ז ע׳ רכב.

לכללות מאמר זה ראה ד״ה ועברתי בארץ מצרים תרמ״ד סעי׳ ו (הוצאת תשס״ב ע׳ שלז ואילך). ובד״ה וארא תשכ״ז. תשל״ט. תשמ״ה. ד״ה כי כאשר תשמ״ז.

2) שמות ו, ג.

3) תחילת המאמר נתבאר בארוכה בספר השיחות תשמ״ט ע׳ 189.

4) כפשוטו של מקרא בפירוש רש״י – ד״ה וארא תשל״ט.

5) ראה לקו״ש ח״י ע׳ 97.

6) ברכות טז, ב.

כלומר, אין קורין בתואר 'אבות' לבני ישראל אלא לשלשה, והם אברהם יצחק ויעקב, היינו, פרט לשנים עשר השבטים, שאין קוראים להם אבות (רש"י שם).

והענין:

- לבאר המשמעות בזה לפי פנימיות הדברים.

שבחינת האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור, לכל חד לפום שיעורא דיליה[8], ולכן אומרים 'אלהי אבותינו אלהי אברהם וכו'[9].

כשם שהאב הוא מקור הבן וכן הבן דומה בפרצופו ותכונותיו להאב וכן הבן יורש את נכסי האב, כך הוא ברוחניות הענינים, שהאבות הם המקור והשורש לכל נשמות ישראל, ולכן דווקא הם נקראים בשם 'אבות', כי כל אחד מבני ישראל יורש את כל ענייניהם ובחינותיהם. ולכן כאשר אומרים בתפילה 'אלקי אבותינו', ממשיכים לפרט את אברהם יצחק ויעקב דווקא, ולא השבטים וכיוצא בזה, כי האבות דווקא הם השורש והמקור הראשון שמהם יורשים כל ישראל בחינותיהם הרוחנית.

אבל שאר בחינות ומעלת הצדיקים, כגון השבטים ראובן שמעון לוי, שהם ודאי בחינות אורות עליונים[10], יש לך אדם שאין בו כלל בחינות ומדריגות אלו - "הכוונה, שאין בו הבחינות של כל השבטים. ודלא כהאבות, שבחינות כל ג' האבות צריך להיות בכל אחד" (לקו"ש ח"ו ע' 11 הערה 39).

- וזהו שנקראים 'שבטים' מלשון שבט וענף האילן, שאף על פי שגם הם השורשים לבני ישראל, מכל מקום אינם השורש ומקור הראשון, ולא חל עליהם התואר 'אב'. כמשל האילן, שלא כל חלקי האילן מקבלים השפעה מענפי האילן, השבטים, אבל מגזע האילן, שורשו ומקורו, כולם מקבלים, כך האבות שהם המקור הראשון, כולם מקבלים ממדריגתם הרוחנית, ובחינת כל אחד מג' האבות מאירה בנפשות בני ישראל (ע"פ תו"ח).

מה שאין כן בחינת האבות[11] צריך להיות בכל אדם, שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל ["ולכן יש גילוי זה ד'וארא' שבכל דור ודור בבחינת ומדריגת אבות שבכל אדם מישראל, והיינו, פירוש השני 'וארא' לשון הוה.

"וכמו כן ענין 'ושמי הוי' לא נודעתי' להאבות, רק למשה רבינו ע"ה, הנה, בחינה זו יש גם כן עכשיו בכל זמן בכל אדם, דהיינו, בבחינת ומדריגת משה שיש גם כן בכל אדם, כי משה רבינו ע"ה – שניתן התורה על ידו – על כן יש מבחינתו גם כן בכל אדם, שהרי אנו מברכין 'ברוך אתה ה' נותן התורה' לשון הוה, והיינו, ברוחניות הנפש על ידי בחינת הארת משה רבינו ע"ה שיש בה, וכמ"ש בלקוטי אמרים [תניא] פרק מב בענין יראה – 'אין, לגבי משה מילתא זוטרתי היא', דהפירוש [בזה הוא] לגבי בחינת משה שיש בכל נפש מישראל כו'" (אוה"ת כרך ח)].

ולהבין ענין גילוי זה שבכל דור ודור בבחינת ומדריגת האבות שבכל אדם מישראל - להבין מהו בחינת הגילוי הזה שנתגלה לאבות, כמ"ש 'וארא אל אברהם וגו'', בכל אחד מישראל, היינו, איך גילוי זה בא לידי ביטוי בהם.

> ["ולהבין ענין גילוי זה ד'וארא' שבכל דור ודור בבחינת ומדריגת אבות שבכל אדם מישראל, ואחר כך יובן ענין הגילוי ד'לא נודעתי' להאבות, רק לבחינת משה שבכל אדם – יש להקדים תחילה ענין הגלות וגאולת ימות המשיח שיהיה במהרה בימינו אמן" (אוה"ת כרך ח):]

הנה, הגלות נמשל לעיבור[12], וגאולת ימי המשיח – שיהיה במהרה בימינו[13] – נמשל ללידה, כמו

---

7) ראה לקו"ש ח"י ע' 97.

8) בלקו"ת במדבר א, א מציין לזח"א קג, ב. וראה זח"א קכט, ב. לקו"ת מסעי פה, ב.

9) ראה ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 189 הערה 13.

10) ראה תו"א פרשת ויחי מאמר ד"ה יהודה אתה, שמבאר מדריגת ראובן שמעון לוי ויהודה בעבודת ה' של כל אחד.

11) עיין לקו"ש ח"ד ע' 1068 הערה יב.

12) זח"ג נ, א. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי מז, ג ואילך. עיין מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' רט. שם ח"ב ע' תקיא ובהמ"מ שם. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' לב ובמ"מ לשם. אוה"ת שמות ע' נט. קלט. ביאורי הזהר לכ"ק אדמו"ר הצ"צ ע' רכא. ראה גם אוה"ת ויקרא כרך ד ע' א'מב. בסה"מ תרכ"ז ע' רכג. וראה תו"א נח, ד בשם הפרי עץ חיים שער חג המצות פרק א.

שכתוב[14] **"כִּי חָלָה גַּם יָלְדָה צִיּוֹן אֶת בָּנֶיהָ"** - ר"ל, כולם כאחד יצאו ממקום גלותם ובאו לציון באין שטן ובאין פגע רע (מצו"ד), הרי שגאולתם נמשלה ללידה.

וכשישראל נתונים בצרה [כגון צרות הגלות] **ח"ו כתיב**[15] **"כִּי בָאוּ בָנִים עַד מַשְׁבֵּר וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה"** - בני ישראל, בניו של הקב"ה, באו בעת צרה הדומה לאשה היושבת על המשבר ואין כח לולד לצאת (ע"פ רש"י).

וכן חבלי ימות המשיח נקראים בשם 'חבלי לידה', כמו שכתוב[16] **" חֻבְלֵי יוֹלֵדָה יָבֹאוּ לָךְ"** - מכאובות יבואו עליו כחבלי יולדה (מצו"ד), הצרות שבאות לישראל לפני ביאת משיח נקראות בשם 'חבלי לידה', בדוגמת כאבים הנעשים להאם קודם הלידה.

וכן בגאולת מצרים המשיל בנבואת יחזקאל כל הענין לְוֻלַד ביום הלידה, כמו שכתוב[17] **"וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הִוָּלֶדֶת אֹתָךְ לֹא כָרַת שָׁרֵךְ וגו' [וּבְמַיִם לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהָמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ]"** - כשבחרתי בך במצרים, היית בלי שום תיקון, ולפי שדימה הדבר ללידה הזכיר כאן תיקוני הולד (רש"י).

הרי מכל זה יוצא שגלות נמשלה לעיבור, וגאולה ללידה, וכן כל הצרות של זמן הגלות נמשלו ל'חבלי לידה'.

ולהבין משל ומליצה, צריך להבין מהו ענין העיבור - כדי להבין מדוע הגלות נמשלה לעיבור והגאולה ללידה, מתחילה יש להבין מהו ענין העיבור בגשמיות.

[לסיכום: "וארא יש בו ב' פירושים, לשון עבר ולשון עתיד לבחינות אברהם יצחק ויעקב שבנפש, וכן יש בחינת גילוי 'ושמי ה" לבחינת משה שבנפש.

ולהבין זה יש להקדים שהגלות נקראת עיבור" (אוה"ת כרך ח)].

[מביא מאמר הגמרא המתאר מצב הוולד בהיותו בבטן אמו בימי העיבור:]

כי הנה, אמרו רז"ל[18]**: דרש רבי שמלאי, לְמַה הַוָּלָד דומה במעי אמו? לפנקס שכותבים בהן הגלחים שמקופל, ומונח ידיו על שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו, וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו, ופיו סתום, וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה, ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו [- שבית הרחם אינו רחב להוציא רעי הנאסף בו (רש"י)], וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום [פיו (רש"י)], ונסתם הפתוח [טבור (רש"י)], שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת.**

דהיינו, שיש להעוּבָּר כל חיתוך האברים – ראש ועינים ואונים כו', אלא שראשו מקופל ומונח בין ברכיו, שאינו משמש כלום, שאינו מחשב ומהרהר, וכן עינים לו ולא יראה, ואונים ולא ישמע.

היינו, כל האברים שלו הם כבר בשלימות, רק שאינם משתמשים לכלום.

וגם המאכל שלו – אף שאוכל ממה שאמו אוכלת – אינו הולך לו דרך הפה, רק דרך המטבור[19] **לבני מעיים בלבד להגדיל הגוף, כמו שנראה בחוש, שבתשעה ירחי לידה נגדל גופו. אבל להיות המאכל עוֹבֵר דרך הפה** - כמו שהוא אחרי שנולד, **דהיינו, לשלוח חיות ללב ומשם**

---

13) להעיר מהשיחה של הרבי על דברי הרמב"ם הל' פרה אדומה, שאומר תפילה זו כאשר מזכיר ימות המשיח, שיבוא במהרה בימינו אמן, ומבאר שמזה שספר הרמב"ם הוא ספר 'הלכות הלכות', יש ללמוד שאין זה סתם תפילה, אלא בכך הרמב"ם מלמד הלכה, והיא, שכל פעם שמזכיר ימות המשיח יש חיוב לומר תפילה כגון זו – שיבוא במהרה בימינו.

14) ישעי' סו, ח.

15) ישעי' לז, ג.

16) ע"פ הושע יג, יג.

17) יחזקאל טז, ד.

18) נדה ל, ב. ראה ד"ה למה הולד במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' קל.

19) ראה תו"א קכד, ב.

למוח[20], שהם אברי הנשימה, אף שנגמרו כל אבריו ויש בו אברי הנשימה גם כן [בהיותו בבטן אמו], **מכל מקום, הרי אין לו נשמת רוח חיים עד שיצא לאויר העולם, שאז מוציא הקול, כמו שאמרו רז"ל[21] שהוא סימן הלידה, דשמעי לולד דצויץ[22] משום שהוציא ראשו, ולכן** [כאשר הוא בבטן אמו] **אינו שולח חיות לאברי הנשימה, אלא לאברי המזון בלבד דרך טבורו, ששם הוא משכן הבני מעיים – אברי המזון, מה שאין כן ראשו** [מוחו] **עם כל אברי הנשימה אין משמשין כלום, והרי הם כמתים, ולכן ראשו מוטל בין ברכיו, מפני שאין לו חיות** ["ומיד כשיצא לאויר העולם מוציא הקול, היינו, התחדשות הנשימה באיברי הנשימה, גם החלב – שהוא מזונו – נמשך לו דרך הפה וטועם טעם כו'" (אוה"ת כרך ח)].

"נמצא כלל הדברים, שבעיבור אף על פי שיש לו ראש ומוח ועיניים וכן איברי הנשימה, אינן משמשים כלום, רק איברי המזון הם העיקר אז, ואפילו המאכל נמשך דרך הטבור לבד" (אוה"ת כרך ח).

[וכעת יבאר הנמשל:]

והנה, ככל הדברים האלה וככל המשל הזה כך נמשלו בני ישראל בעת הגלות.

["רק מתחילה יש להקדים" (אוה"ת כרך ח):]

דכתיב[23] "ה' מְמָרוֹם יִשְׁאָג", פירוש, כמו שכתוב בזהר[24] ד'סליק קודשא בריך הוא לעילא', וכתיב[25] "רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ כו' [להנחם על בניה] **כִּי אֵינֶנּוּ", ופירוש בזהר דקאי על הקדוש ברוך הוא, כי איננו בגו בנהא** [-אינו (שורה) בקרב בניה], **דסליק כו'** [לעילא], **פירוש, שסילק שכינתו וגילוי אלהותו מהתחתונים, ודומה לעיני בשר כאילו העולם דבר בפני עצמו, וְהַשְׁמֵן לֵב הָעָם וְעֵינָיו הָשַׁע[26], עינים להם ולא יראו אור ה', כי "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד"[27]** - שבגלות, מאחר שאלקותו יתברך אינו בגלוי, אינו רואה את האמת, שהכל בטל אליו יתברך וכלא חשיב, והרי זה כהעובר במעי אמו, שעיניו סתומים ואינו יכול לראות.

וליתר ביאור:

"בזמן שבית המקדש היה קיים היה גילוי אלקותו יתברך, ולכן היו כביכול כללות נשמות ישראל עם הקב"ה 'פנים בפנים', כנ"ל בפירוש 'יראה את פני ה'', וכמאמר רז"ל 'כדרך שבא לראות כו'' [שהיו רואים גילוי אלקות ממש], וממילא גם המעשה היה בה חיות רב שיהיה קיום המצות בשמחה וטוב לבב כו'.

"משא"כ עכשיו בגלות הוא בחינת עיבור, דהיינו, כמו העובר, שבחינת ראשו ואיברי הנשימה אינן משמשין כלום ואין בהם החיות הראוי ושייך להן, אף על פי שהכלים ישנן בהעובר בשלימות כנ"ל, כמו כן נאמר על הגלות 'השמן לב העם ועיניו השע כו'', שאין לנו בחינת ראייה זו, להיות נראה אור ה' אשר 'אין עוד מלבדו', והגם שאנו מתבוננים בגדולתו יתברך, רק מפני שהוא דרך העברה בעלמא, ולא בהעמקת הדעת עד כוחו ממש, על כן אין זה שום גילוי, והרי בחינה זו היא כמו עיני העובר שהם כלים לאור הראיה, ועכ"ז, אין בהם כלל בחינת ראיה לגמרי, וזהו 'ועיניו השע'.

"וכן 'השמן לב העם', שהלב הוא בחינת איברי הנשימה ... וכשלא נגע בחינת ההתבוננות בתוך נקודת הלב, זהו בחינת 'השמן לב כו'', והיינו, לפי שהלב נמשך אחר תענוגות בני אדם, והרי זה כמו בעובר שאיברי הנשימה גם כן אין משמשין כלום.

"אך, מכל מקום, באחת לא עזבונו ה', והוא בחינת המעשה שישנו בשלימות בסור מרע ועשה טוב בשלימות, כשישראל עומדים על עמדם בשלימות להזהר מן הרע בתכלית עד קצה האחרון, וגם בועשה טוב כו', וזהו כמו

---

20) כי סדר הדברים הוא, שתחילה המאכל הולך מהפה אל האיצטומכא (בטן), ושם המאכל מתברר ומתעכל, ואחרי זה חלק הטוב של המאכל היכול להוסיף חיות באדם נשלח למעלה אל הלב, ואחר כך למעלה יותר אל המוח.

21) נדה מב, ב. וראה חולין עב, א.

22) = שומע את הוולד שצועק וצווח.

23) ירמי' כה, ל.

24) זח"א רי, א. זח"ג כ, ב. עה, א. עיין בסידור ע"פ יתום ואלמנה. מובא גם בלקו"ת נצבים מח, סע"א ואילך. שה"ש מה, א. אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תקו. תתצו.

25) ירמי' לא יד. וראה אוה"ת פ' שלח ע' תסז.

26) ישעי' ו, י.

27) דברים ד, לט.

בעובר שבחינת נצח הוד יסוד הן משמשין בו [- החלקים התחתונים שלו, כאברי המזון, משמשין], שראשו מקופל בין ברכיו, שעל כל פנים הברכיים הם כמו שהן ראויין להיות, וגם כל איברי המזון מתחת הפרסא [דחצר הכבד] ולמטה" (אוה"ת כרך ח).

[כשם שמבואר לעיל שבעיבור גשמי המזון שוולד מקבל אינו שולח חיות למוחו וללבו, כך הוא בענין עיבור הרוחני בזמן הגלות, כפי שממשיך לבאר:]

ואפילו השפעת מצות ומעשים טובים, שהם מזון לנפש - שעל ידי קיומם נמשך בנפש האדם אור וחיות אלקי בדוגמת החיות הנמשכת באדם על ידי האכילה, **אינו עובר להם דרך הנשימה לשלוח חיות ללב ולמוח, למען דעת ה'** [במוחו] **ולאהבה אותו ולעבדו בכל לבבם, בלב שלם ונפש חפצה ותשוקה מורגשת בלב כרשפי אש שלהבת וצמאון כו', כי אם** [בזמן הגלות הוא] **בענין שנאמר**[28] **"וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה"** - מה שהם יראים מִפָּנַי אינה באה מן הלב, אלא כמצות אנשים המלמדים ואומרים התראו כאילו אתם יראים ונכנעים (מצו"ד), **דהיינו, בבחינת עשיה נשמית בלבד ובקרירות כו'** - שבעת קיום המצוות מעסיקים את כח המעשה שלהם בלבד, ללא שום התלהבות והתפעלות בלבו.

"והנה, גם המזון אינו נכנס דרך הפה להיות חיך אוכל יטעום כו'.

"הענין, כי התורה היא מזון לנפש, והנה, דוד המלך ע"ה אמר 'זמירות היו לי חוקיך' כו', שהיה מתענג מאד בעסק התורה ע"י התבוננות איך כי כל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד מדברי תורה, וכל העולמות שפעם וחיותם נמשך מהלכה אחת כו', ובאמת גם שבח זה כלא חשיב לגבי מעלת התורה, משום ד'אורייתא וקוב"ה כולא חד', ולא בגדר עלמין כלל, ולכן נענש דוד על שקראה 'זמירות' כו', כמ"ש באגרת הקדש [תניא]. והלומד בבחינה זו זהו ענין 'חיך אוכל יטעום', וכמ"ש 'ובלילה שירה עמי', שהתורה היא שעשועים של הקב"ה, ולכן 'ישמח ישראל בעושיו' בעסק התורה, משא"כ כשלומד בסתם, זהו כמשל בעיבור שהמאכל נכנס דרך הטבור ואין מרגיש כלל הטעם והמתיקות שבו, ואף כי מכל מקום הוא מזון לנפש, מכל מקום, אינו ערוך כלל לאיכות המזון אשר חיך אוכל יטעום דרך הפה. וגם קיום המצות הוא גם כן בקרירות מאד" (אוה"ת כרך ח).

וזהו עיקר הגלות ברוחניות - שהגם שבגלות אוכלים מאכל רוחני על ידי קיום התורה והמצוות, עם כל זה, לא נמשך מזה מזון וחיות למוחו ולבו, שהוא ממש על דרך מצב העובר במעי אמו.

[ועתה יבאר כיצד פועלים ענין הגאולה שנמשלה ללידה:]

והנה, תכלית השלימות של ימות המשיח, שהוא בחינת לידה והתגלות אור ה' בקרב איש ולב עמוק – כמו שכתוב[29] **"וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וגו'** [יַחְדָּו כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר]", **וכתיב**[30] **"כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ וגו'** [בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן]" - כאשר שב ה' אל ציון להשרות שם שכינתו כמאז, כולם יראו את ה' בראיה וודאית ונאמנה (מצו"ד) – **הוא תלוי במעשינו ובעבודתנו בימי הגלות.**

הגילוי והלידה הרוחנית שתהיה לעתיד לבוא תלוי' בעבודת בני ישראל בזמן הגלות, שכבר עכשיו צריכים לפעול ענין הלידה והגילוי בעבודת ה' שלנו, ועל ידי זה נפעל ענין זה לעתיד לבוא – שיהיה גילוי אלקות.

[ומבאר מהי העבודה הפרטית שבכוחה לפעול התגלות זו דלעתיד לבוא:]

על ידי התעוררות אהבה המסותרת ודאי בלבו של אדם, עד שתחפוץ בחפצה ותשוקה ונפש שוקקה, ולהיות אהבת ה' בהתגלות לבו.

לכל אחד מישראל ישנה אהבה טבעית הנק' גם 'אהבה מסותרת' כאהבת הבן לאביו שאינה אהבה הנולדת מהתבוננות שכלית, אלא אהבה טבעית כתוצאה מכך שהבן הוא חלק מאביו, כמ"ש 'עצמי ובשרי אתה', וממילא נמשך באהבה טבעית אל מקורו ושרשו – אביו.

---

28) ישעי' כט, יג.

29) ישעי' מ, ה.

30) ישעי' נב, ח.

וכן הוא בכל אחד מישראל, דמאחר שנפשו האלקית היא חלק אלקה ממעל ממש, ממילא נמשך באהבה טבעית לאביו שבשמים.

ואהבה זו נק' 'אהבה מסותרת' משום שהיא בהעלם והסתר מפני הגוף ונפש הבהמית. ומכיון שכן, הדבר היחיד שצריך לעשות כדי לעורר אהבה זו הוא להוציאה מההעלם אל הגילוי, כי היא בודאי קיימת בתוך כל אחד מישראל, כנ"ל.

ועל ידי שבזמן הגלות האדם מגלה אהבה זו מההעלם, גורם להגילוי אלקות דלעתיד לבוא, 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר' וגו'.

[והולך ומבאר כיצד מעוררים ומגלים אהבה מסותרת זו:]

וזהו "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"[31], "ואהבת וגו' [את ה' אלקיך בכל לבבך]"[32] - היינו, כדי לעורר אהבה זו (ואהבת את ה' אלקיך) צריך להתבונן בתוכן הדברים ד'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' הכתוב מיד לפני זה.

כלומר:

"הגילוי [של האהבה המסותרת] הוא בקריאת שמע ושמונה עשרה, ולכן אנו מברכין בשמונה עשרה 'גואל ישראל', לשון הוה, שגואל תמיד בכל יום, והיינו, על ידי הקדמת קריאת שמע במסירת נפש ב'אחד', אזי נמשך מבחינת עיבור לבחינת לידה ברוחניות הנפש על כל פנים, וזהו מעין בחינת הגאולה, שהיא גילוי בפועל ממש בעיני ראיה ממש, והגילוי שבמוחו ולבו של אדם בעבודה הוא מעין בחינה זו, ולכן נקרא גם כן גאולה ולידה" (אוה"ת כרך ח).

["אך, להבין איך ומה הוא ענין גילוי זה ובחינת לידה זו בקריאת שמע בפסוק ראשון באמרו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד – ואהבת כו'' (וכמ"ש בפרי עץ חיים שב'אחד' נמשכים בחינת מוחין דיניקה, והיא בחינת לידה והתגלות), הנה, יובן קצת בהקדים לבאר פירוש וענין מילת 'אחד' שאנו אומרים בקריאת שמע, שהיא מצוה ממנין תרי"ג לייחדו, לבד מצות קריאת שמע [לומר קריאת שמע פעמיים בכל יום] (דהיינו, כמ"ש גם כן 'וידעת כו' כי ה' היא האלקים אין עוד מלבדו' [שהוא גם כן תוכן מצות היחוד)] " (אוה"ת כרך ח):]

31) דברים ו, ד.

32) שם ו, ה.

כי הנה, צריך להבין מִלַּת 'אחד'[33], שאינו מורה לכאורה על אמתית יחודו יתברך, שהוא לבדו הוא ואפס זולתו, ואין מלת 'אחד' מורה על זה, שהרי יש אחד הַמָּנוּי גם כן, על דרך משל יעקב היה לו י"ב שבטים, ואף על פי כן נקרא ראובן 'אחד'[34] - כי היה אחד מהי"ב שבטים. נמצא, שאחד מורה גם על דבר שיש שני לו ושלישי, ואינו מורה על אחדות מוחלטת, שאין עוד מלבדו ממש.

"יש להבין למה לא נאמר בפסוק זה ד'שמע ישראל' – 'ה' יחיד , וכמו שאנו אומרים ב'ברוך שאמר': 'יחיד חי העולמים מלך', וכן בישתבח ['מלך יחיד חי העולמים'], כי פשוט הוא שמילת 'יחיד' מורה יותר על אמיתית יחודו יתברך ממילת 'אחד', שאינו מורה לכאורה על אמיתית יחודו יתברך, שהוא לבדו הוא ואפס זולתו, ואין מילת 'אחד' מורה על זה, שהרי יש אחד המנוי גם כן, על דרך משל יעקב היה לו י"ב שבטים, ואף על פי כן, ראובן נקרא 'אחד' (וכן בל"א מלכים בספר יהושע: 'מלך יריחו אחד כו', מלך ירושלם אחד כו'), מה שאין כן 'יחיד', היינו, כשאין שני לו כלל, רק הוא לבדו ואין זולתו" (אוה"ת כרך ח).

אך, יצחק נקרא "בנך יחידך"[35].

" וכמ"ש גבי יצחק: 'בנך יחידך', שהיה יחיד לאמו" (אוה"ת כרך ח).

וגם כאן הוי ליה למימר 'ה' יחיד'.

"ואם כן, קשיא על הקרא, דהוה ליה לכתוב לישנא ברירא 'ה' יחיד', שהוא לשון המורה על אמיתית היחוד,

33) ראה מאמרי אדה"ז פרשיות התורה ח"ב ע' תשיד. לקו"ת בלק ע' א. תזריע כג, ג. ואתחנן יא, ג. דרך מצותיך ע' קכד. אמרי בינה שער הק"ש פרק ח'. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' קי. מאמרי אדה"א בראשית ע' תק. תו"ח שמות מז, א ואילך. אוה"ת פ' ואתחנן ע' ריא וע' תכט ההפרש בין אחד ליחיד. בראשית כרך ז תתנד, ב. תתשנט, א ואילך. תתרלא, א. שבועות ע' רב. שרש מצות התפלה פרק י"א קכד, א. סה"מ תרכ"ז ע' קע. סה"מ תרנ"ד ע' נו. סה"מ תש"ח ע' 244. ד"ה על שלשה דברים תרנ"א. וראה בסה"מ תקס"ב ע' רמט בשם חובת הלבבות. ד"ה דודי לי פ' אחרי תשכ"ז ד"ה אתה אחד תשכ"ט (סה"מ מלוקט ע' סט). לקו"ש חלק י"א ע' 11. חלק י"ב ע' 66.

34) ראה יחזקאל מח, לא: שער ראובן אחד. שער יהודה אחד, שער לוי אחד. ראה דרך מצותיך קכד, א ואילך.

35) בראשית כב, ב.

ולמה לו לכתוב לשון 'אחד', ושנצטרך לפרש לא כאחד המנוי כן'" (אוה"ת כרך ח)?

אך הענין:

- לבאר מדוע בכל זאת נאמר "ה' אחד' דווקא.

שבאמת לגבי קוב"ה מצד עצמותו ומהותו יתברך לא שייך עליו מלת 'אחד' כלל, שהרי הוא יחיד ומיוחד, והוא לבדו הוא - לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו (ולא כפי שהוא יתברך צמצם את עצמו והאציל מאתו אור מוגבל לצורך קיום וחיות העולמות) הוא המציאות היחידה, ועליו שייך לומר מילת "יחיד"[36].

[ואם כן, על מה כן שייך לומר "ה' אחד"? זהו שממשיך לבאר:]

אלא כמאמר רז"ל[37] [על מה שכתוב "ה' אחד'] **שהוא 'אחד' בשבעה רקיעים ובארץ ובד' רוחות העולם** - זוהי המשמעות של אותיות מילת 'אחד', הא' מורה על הקב"ה 'אלופו של עולם', איך הוא יורד ומתפשט לתוך הח' והד' ומתאחד עמהם. והח' שמספרו שמונה, מורה על הז' רקיעים והארץ (סך הכל ח'), והד' מורה על ד' רוחות העולם (צפון דרום מזרח מערב), והא' (הקב"ה) נמשך בהם והוא אחד גם בהם, כפי שממשיך לבאר בפרטיות יותר.

רצונו לומר - הפירוש הפנימי בזה, **שגם בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם – שהם בחינות ו' קצוות העולם, בחינת התחלקות ופירוד – אף על פי כן, שורה ומתגלה** [בהם] **יחודו ואחדותו יתברך, ואינון**[38] **מתייחדין ב'אחד', שכולם בטלים לגבי אור ה' השורה ומתגלה בהם, וכמו שכתוב**[39] **"וצבא השמים לך משתחוים".**

36) "ואפילו לגבי בחינת 'סובב כל עלמין', שהוא הארה ממנו יתברך המיוחדת עמו בתכלית כזיו השמש בשמש, אין שייך עדיין בחינת 'אחד'" (אוה"ת כרך ח).

37) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן סא סעיף ו. לקו"ת תזריע צג, ג.

38) = והם (הו' קצוות).

39) נחמי' ט, ו.

- "והנה, בחינת אור ה' המתגלה ומלובש בהם זהו בחינת הארה הנקראת 'ממלא כל עלמין' [- אורו יתברך המצומצם ומוגבל], שהוא מלובש ומתגלה בעולמות עליונים בגילוי ממש, ולפיכך, הם אינון מתייחדין באחד, שהם מתבטלים ממש לגבי הארה זו עד שאינן עולים בשם בפני עצמם, שההארה היורדת ונמשכת שם היא מתאחדת [עמהם] בלי שום פירוד והתחלקות, עד שכולם מלאים מן ההארה ההיא, ואין שם תפיסת שום דבר זולת ההארה ההיא.

"וזהו בחינת עולם האצילות, ד'איהו וגרמוהי חד', ועל זה נאמר 'כל הנקרא בשמי' [שעולם האצילות נקרא בשמו של הקב"ה ממש], שמתייחדים בתכלית היחוד לגבי אלקותו יתברך. ועל זה שייך לומר בחינת 'אחד' דוקא, ולא בחינת 'יחיד', שאע"פ שנאצלו בחינות ז' מדות – הגדולה, והגבורה כו' – [והם אמנם קיימות כמציאות יש בפני עצמן] הם בטלים בתכלית ומתאחדים בל שום פירוד מאלהות המלובש בהם, עד ש'אין עוד מלבדו'. וזהו דאינון מתייחדין באחד, רצונו לומר, כאילו אין כאן שום מהות זולת אלהותו יתברך, ומצד התאחדות זו, שהן בטילין לגבי האור המלובש בהן מאין סוף ב"ה ומתאחדין עמו ממש, נקרא הוא יתברך 'אחד'.

"ויש עוד בחינת עולמות בריאה-יצירה-עשיה, 'לכבודי בראתיו כו' [יצרתיו אף עשיתיו]', שהם בחינת 'יש', ואעפ"כ, הם בביטול, כמ"ש 'וצבא השמים לך משתחוים'. ובאמת זה ה'יש' הוא רק אצלינו, אבל קמיה יתברך הם כלא חשיבי, ולכן, באמת הוא יתברך 'אחד' בהם גם כן" (אוה"ת כרך ח).

והם ו' קצוות גשמיים וששה קצוות רוחניים.

"וזהו שאמרו רז"ל 'אמליכתיה למעלה ולמטה ולד' רוחות השמים', שהם ששה קצוות גשמיים וששה קצוות רוחניים" (אוה"ת כרך ח).

[ומבאר מהו ענין ששה קצוות רוחניים, ומקדים לבאר המושג מעלה ומטה ברוחניות:]

דהיינו, בחינות מעלה ומטה שיש בכל העולמות, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, כי "גבוה מעל גבוה וגו' [שומר, וגבוהים עליהם]**"**[40] - שיש ריבוי דרגות ועולמות זה למעלה מזה, ובכל דרגה ועולם יש בחינת המעלה שלו והמטה שלו.

40) קהלת ה, ז.

[יבאר המושג של מעלה ומטה שיש למעלה בעולמות העליונים רוחניים:]

דהיינו, מה שהוא נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שבכל העולמות נקרא 'מטה' לגבי העליון שאינו נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שלמטה ממנו, ולית מחשבה דלהון תפיסא ביה.

כלומר, כמו שאומרים על שני חכמים שאחד למעלה מחבירו, שאין הכוונה מעלה במקום, אלא במדריגה, שדרגת החכמה של אחד מהם נעלית יותר מהשני, ואין החכם הנמוך יותר יכול להשיג את חכמת זה שגדול ממנו. כך למעלה, מה שלמעלה מהשגת עולם מסויים נקרא 'מעלה', ומה שכן בהשגת ותפיסת העולם נקרא 'מטה' ביחס לעולם זה.

[ועתה יבאר ד' רוחות העולם ברוחניות:]

וכן ד' רוחות העולם – כי 'חסד דרועא ימינא'[41], שהוא דרום, ו'גבורה דרועא שמאלא', שהוא צפון וכו'.

וד' רוחות הרוחניים (שמהם משתלשלים הד' רוחות הגשמיים, שהם השתקפות של שורשם ומקורם) הם המידות עליונות דאצילות, היינו, כמובא בתיקוני זהר ש'חסד דרועא ימינא', חסד הוא הזרוע הימין של ה', ו'גבורה דרועא שמאלא', שדרום מתייחס לחסד וצפון לגבורה, כי לגבי הכיוון הנקרא 'קדמה' בתורה, צד הימין שלו – חסד – הוא דרום, וצד שמאל – גבורה – הוא צפון.

וכולם מתייחדים ונעשים אחד ליחודו יתברך השוכן בתוכם - כל הדרגות הרוחניות הללו – מעלה ומטה, והד' רוחות – מתאחדות עמו יתברך מאחר שאורו מהווה ומחיה ומקיים אותם בכל רגע.

- "ובחינת אלקותו יתברך השוכן בתוכם הוא בחינת 'ממלא כל עלמין' כנ"ל, והם בטילים לגבי הארה זו בתכלית עד שאין עוד מלבדו זולת הארה זו, כמו שמבואר בלקוטי אמרים [תניא] חלק ב בשם הבעש"ט ז"ל [- שקיום כל העולמות תלוי בהחיות אלקית השופעת בהם בכל רגע ומוציאם מאין ליש, ומכיון שכן הרי הכל בטל במציאות ממש]. וביטול זה הוא בעולם האצילות בגילוי גמור, ובבריאה-יצירה-עשיה ביטול זה הוא קמיה בידיעתו יתברך, ואצלינו נראה העולם ל'יש' ודבר, ואף על פי כן, הם בביטול ה'יש' כו'. ולכן, שייך על זה לשון 'אחד', שהרי מכל מקום נבראו עולמות, רק שבטילים כל כך עד ששם אין ואפס עליהם, וכעין מה שכתב הרמב"ם 'הוא היודע והוא הדיעה כו'', עד שנמצא הארה זו מאין סוף ב"ה מתאחדת עם העולמות שמתלבשת בהם עד דאינון אחד [עמה] ממש" (אוה"ת כרך ח).

מה שאין כן לגבי קוב"ה בכבודו ובעצמו, שהוא יחיד ומיוחד, הרי הוא רם ונשא רכבות מדריגות עד אין קץ וסוף מגדר הקצוות גשמיות ורוחניות ["דהיינו, אפילו מבחינות מדות עליונות חסד וגבורה כו', יותר ויותר לאין קץ מרוממות השכל על הדומם גשמי, שאינו אלא רוממות ה' בחינות – שכל, ומדות, ומחשבה, ודיבור, ומעשה כו'" (אוה"ת כרך ח)].

מילת 'יחיד' קאי על עצמותו ית', שהוא מובדל ומרומם מעולמות נבראים, והוא המציאות היחידה האמיתית, ד'כולא קמיה כלא חשיב' ממש, ובמילא מצידו ית' הרי הוא 'יחיד', היינו, שהוא לבדו קיים, ואין עוד מלבדו, דהכל כאין ואפס לגבי'.

וכמו שכתוב[42] "לך ה' הגדולה והגבורה וכו' [התפארת והנצח וההוד]**", פירוש, שבחינות 'גדולה' ו'גבורה' וכו' – בטלים לו יתברך, שאינם נקראים בשם 'גדולה' ו'גבורה' כלל** [לגבי הקב"ה עצמו] - אלא הן 'לך', היינו, בטלים לגמרי אליו יתברך, עד שלאמיתו של דבר אין להן מציאות עצמאית כלל.

"כִּי כָל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ", פירוש - הפירוש הפנימי בכך, **שהכל** [שמים ובארץ] **בטלים אליו יתברך, ולפניו "כַּחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה"[43], ומעלה מטה שוין**

---

41) הקדמת התיקוני זהר (פתח אליהו).

42) דה"א כט, יא.

43) תהלים קלט, יב.

"ודקדוק הלשון "כחשכה כאורה", בשני כפי"ן, והוה ליה למימר: 'חשכה כאורה'!.

"אלא משום ד'חשכה כאורה' בלבד לא סגי אלא לומר שגם החשך לא יחשיך כו'. אבל "כחשכה כאורה", בשני כפי"ן, משמע דלא זו שגם החשך לא יחשיך, והחשך שוה לאור, אלא, אף האור שוה לחשך, ד'כל נהורין

[אצלו], **כי מהותו ועצמותו נמצא למטה כמו שנמצא למעלה ממש, בלי שום חילוק ושינוי כלל, ולא שייך לפניו יתברך בחינת מעלה ומטה כלל, ובחינות שמים וארץ כלל, לא בבחינת 'ממלא כל עלמין', ולא בבחינת 'סובב כל עלמין'[44], כי אינו בבחינת וגדר 'עלמין' כלל.**

כל העולמות עליונים ותחתונים, וכן אפילו כל הגילויים והאורות הכי נעלים (ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין), קמיה הוא ית' עצמו, כולם נחשבים לאין ואפס ממש. כי סוף כל סוף אפילו אורו הבלי גבול הוא רק אור וגילוי המתפשט ממנו ית' לצורך התהוות עולמות המוגבלים, ואינו הקב"ה עצמו. על דרך ומעין אור וזיו השמש המתפשט מהשמש להאיר ולחמם את הארץ והדרים עליה. אך, מצד הקב"ה בכבודו ובעצמו – היינו, לא 'אור' המתפשט ממנו ית', אלא עצמותו ומהותו ית' ('המאור' עצמו) – אין העולמות תופסים מקום כלל, כי מכיון שהוא מרומם ומתנשא לגמרי מכל 'גדר' העולמות, לכן אין להם שום תפיסת מקום אצלו כלל, והרי הם חשובים לפניו ית' 'כלא', היינו, "כאילו אין שם עולמות כלל" (לשון אדמו"ר הזקן בתו"א ד"ה ויושט המלך). וכך גם האורות הנעלים ביותר נחשבים למאומה לפניו ית', כי הם באין ערוך אליו ית', היינו, אפילו האור הבלתי מוגבל הנמשך ממנו, הרי יש לו גדר וציור מסויים – בלי גבול, ואילו הקב"ה בכבודו ובעצמו אין לו שום ציור וגדר, אפילו לא הגדר של בלי גבול, הוא שלילת החיוב ושלילת השלילה, היינו, שא"א לומר מה הוא, וכך א"א לשלול ולומר שזה איננו הוא, מאחר שהוא פשוט בתכלית הפשיטות ואי אפשר להגדירו בשום גדרים, אף בגדרים רוחניים.

וכדכתיב[45] "כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ".

וזהו הפירוש הפנימי של הכתוב 'כי נשגב שמו לבדו', שגם שמו של הקב"ה נשגב ומרומם לגמרי מגדר הבריאה, ושמו של הקב"ה הוא הארה והתפשטות לבד ממנו יתברך, וקאי על אור הסובב כל עלמין, אורו יתברך הבלי גבול, שגם התפשטות וגילוי זה מאתו יתברך הוא נשגב ונעלה לבדו.

רק "הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם", 'הודו' בלבד, בחינת זיו והתפשטות והארה ממנו בלבד.

רק 'הודו' של בחינת שמו מאיר ומתלבש בתוך כל העולמות להחיותם, היינו, הארה מבחינת סובב כל לעמין, שהוא אור הממלא כל עלמין, דרק אור מצומצם זה בערך לרדת ולהתלבש בתוך העולמות להשפיע בהם חיות וקיום.

ואילו הקב"ה בכבודו ובעצמו למעלה לגמרי מכל גדר העולמות, נעלה יותר גם מבחינת סובב כל עלמין, כנ"ל.

ואף גם בבחינה זו 'ארץ קדמה לשמים'[46] כו', כמו שמבואר במקום אחר[47] - בעצמות בחינת ארץ קדמה לשמים, היינו, שעולם הזה הגשמי שנקרא בשם ארץ, הוא העיקר והדבר היותר חשוב לגבי עצמותו יתברך, כי שם הוא נשלמת עיקר כוונתו יתברך בבריאת כל העולמות עליונים ותחתונים, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים דווקא.

ולכן אומרים: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"[48], והמלאכים אומרים[49]: 'איה מקום כבודו להעריצו

מתחשכאן קמיה' [כל האורות נחשכים לפניו] כו', ו'כתר עליון, אף על גב דאיהו אור צח, אור מצוחצח, אוכם [שחור] הוא' כו'" (לקו"ת פ' צו ד"ה מצה זו).

44) ידוע (ראה זהר חלק ג, רכה, א: 'דאיהו ית' ממלא . . וסובב כל עלמין') אשר יש שני מיני אורות וגילויים ממנו ית' לצורך התהוות העולמות והנבראים, ונקראים 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין'.

וביאור ענינם בקיצור: אור ה'ממלא כל עלמין', היינו אורו ית' המוגבל שהקב"ה המשיך והאיר מעצמו בכדי להחיות את העולמות בחיות פנימית, כמשל הנשמה הממלאת את הגוף ומשפיעה בו חיות פנימית. וענינו וגדרו של אור זה הוא שמתלבש ונקלט ונרגש במקום ובמדריגה שמאיר בהם. וכמו עד"מ כאשר אדם שומע דבר חכמה מחבירו ומבין אותו, הרי 'אור השכל' נתפס ונקלט במוחו. וכך אור הממלא נמצא בגלוי ונרגש במקום שבו הוא שורה ומתלבש, ולכן נק' אור הממלא כל עלמין, דאין הכוונה רק שנמצא בתוך העולם (שהרי גם אור 'הסובב כל עלמין' נמצא בתוך העולם ממש, כמ"ש בתניא פמ"ח), אלא שהעולם משיג ותופס וקולט את החיות מאור הממלא כל עלמין והיא נרגשת בו ומתאחדת עמו.

ואור הסובב כל עלמין הוא הגילוי ממנו ית' בבחי' בלי גבול, ומפני גודל מעלתו אינו מתגלה ומתלבש בעולמות ובנבראים באופן פנימי. וכמו רב המלמד תלמיד קטן סברא נעלית ומופשטת מאד, אשר הגם שהתלמיד יכול לזכור ולחזור את דברי הרב, למעשה לא הבין את הסברא כלל והיא לא נקלטה במוחו כלל, וכן אור הסובב כל עלמין נמצא בתוך כל העולמות (כפי שמבואר במקום אחר שהוא עיקר חיות העולמות), אבל אינו נרגש ונתפס בהם בגלוי, כי הוא למעלה מעלה מבחי' וגדר גילוי.

45) תהלים קמח יג. וראה תו"א לד, ד. לקו"ת אמור לא, ג.

46) ראה חגיגה יב, א.

47) ראה תו"א ויגש מג, ג.

48) ישעי' ו, ג.

49) בתפילת שמו"ע לשבת (כתר).

כו״ - כי המלאכים הם בבחינת ׳שמים׳, עולמות עליונים, ואין שם גילוי העצמות כלל, משא״כ למטה, שם הוא עיקר רצונו של עצמותו יתברך, ולכן אנו אומרים ׳מלא כל הארץ כבודו׳, שיש לנו הכרה בזה.

[״העולה מכל זה, שמצד מהותו ועצמותו יתברך, ואפילו בבחינת ההארה ממנו יתברך שבבחינת אין סוף הנקראת ׳סובב כל עלמין׳, שאינה מתלבשת בתוך העלמין בבחינת נשמה ופנימיות, רק מקיף עליהן על דרך משל, לא שייך לומר עליו לשון ׳אחד׳, רק ׳יחיד׳ ומיוחד לבדו. ומה שאנו אומרים לשון ׳אחד׳, היינו, מצד התלבשות הארה בבחינת ׳ממלא כל עלמין׳, מתחילה בו׳ קצוות דאצילות – חסד וגבורה כו׳, ואחר כך בבריאה-יצירה-עשיה, אז שייך לומר על זה ׳אחד׳, כמאמר רז״ל ׳אמליכתיה למעלה ולמטה ולד׳ רוחות כו״, והמכוון בזה, שו׳ קצוות הנ״ל, הם בביטול גמור לגבי הארה זו המלובשת בהם, עד שאינן כלל דבר נפרד בפני עצמם, זולת הארה ההיא לבד כנ״ל, ואם כן, אינון והארה זו ׳אחד׳ ממש, ואין עוד מלבדו זולת הארה זו כו׳.

״ולכן, אנו אומרים בקריאת שמע – שהיא מצות היחוד – לשון ׳אחד׳, הגם שבחינת ׳יחיד׳ גבוה יותר, כי מכל מקום, אדרבה, יש בזה הוראה יותר על גדולתו יתברך, דאם אמר לשון ״יחיד״ היה מקום לחשוב דאף על פי שהוא יתברך יחיד ומיוחד בפני עצמו, מכל מקום, לאחר שנבראו העולמות, הם ׳יש׳ ודבר, כמו שנראה לנו העולם ל׳יש׳ ודבר כו׳, ואין מובן ממה שהוא יתברך ״יחיד״ ומיוחד לומר שהעולמות בטילים כל כך עד שהם ׳אין׳ ואפס, וביטול זה אינו מובן רק ממלת ׳אחד׳, שהרי זהו פירוש וענין ׳אחד׳, לומר שהוא יתברך ׳אחד׳ לבד, ואין שום מציאות זולתו, רצונו לומר, שאפילו העולמות אינן בחינת ׳יש׳ ודבר, כי הם בטילים כביטול זיו השמש כשהוא במקורו לגבי הקב״ה, על כן הוא ׳אחד׳ עמהם ממש״ (אוה״ת כרך ח)].

[״ואחר שנתבאר פירוש וענין ׳אחד׳ שאנו אומרים בקריאת שמע, מעתה יתבאר בסייעתא דשמיא מה שנזכר לעיל שעל ידי הכוונה בקריאת שמע במסירת נפש ב׳אחד׳, נמשך מבינת עיבור לבחינת לידה, והוא בחינת הארת הגאולה ברוחניות שנקראת לידה. ויש להקדים לזה ענין אחד״ (אוה״ת כרך ח):]

והנה, בחינת עיבור – דהיינו בימי הגלות – ׳סליק קוב״ה לעילא לעילא׳, דהיינו, לגבי בחינת מהותו ועצמותו, בחינת יחיד ומיוחד, שאינו בגדר עלמין כלל, ואינו שורה ומתגלה יחודו ואחדותו בתחתונים.

- ״בימי הגלות שסילק שכינתו מהתחתונים, דהיינו, שנסתלקה הארה זו שהיתה בגילוי למטה ונכללה במקורה״ (אוה״ת כרך ח).

וכדכתיב[50] ״ביום ההוא (דהיינו, לעתיד) יהיה ה׳ אחד ושמו אחד״ - ״כי כשיש גילוי יחודו בתחתונים, זהו נקרא בחינת ׳אחד׳, אבל בחינת ״יחיד׳ היינו, בחינת העלם [לגבי למטה]״ (אוה״ת כרך ח).

כדאמרינן בגמרא[51] ׳אטו האידנא לאו אחד הוא? [ומשני: האידנא לא כשאני נכתב אני נקרא]׳ - הגמרא שואלת על הכתוב הנ״ל ׳ה׳ אחד ושמו אחד׳, האם גם עכשיו אין ה׳ ושמו אחד? ומתרצת: עכשיו כותבים שמו י-ה-ו-ה, וקוראים אותו אדנ״י, ולכן אין ה׳ ושמו אחד.

[ומבאר הפירוש הפנימי בזה:]

והיינו, משום שבזמן הגלות אינו נראה יחודו יתברך בהתגלות, ונראה [בעיני הבריות] **כאילו העולם הוא דבר ו׳יש׳ בפני עצמו** - היינו, שבזמן הגלות הענין ד׳ה׳ אחד׳ אינו בגלוי.

״והענין, כי באמת גם עכשיו מאיר ומתגלה הארה ממנו יתברך בעולמות עליונים בבחינת אצילות, וגילוי זה הוא בחינת ׳אחד׳, רק שגילוי זה אינו נמשך למטה, וזהו שנכתב ולא נקרא, כי הקריאה הוא הגילוי כו׳. מה שאין כן בבית המקדש בין שני בדי הארון היה גילוי יחודו למטה גם כן, ולכן במקדש היה באמת נקרא השם גם כן ככתבו, רק שבמדינה נקרא בכינוי, לפי שאין שם הגילוי, ולכן בזמן הגלות אין נראה יחודו יתברך בהתגלות, ונראה העולם כאילו הוא ׳יש׳ ודבר בפני עצמו כו׳, לפי שסליק לעילא לעילא מבחינת ׳אחד׳ לבחינת ״יחיד״״ (אוה״ת כרך ח).

אלא שאף בגלותנו לא עָזָבנוּ ה׳ אחד, ונותן לנו הכח – להיותנו בני ישראל עם קרובו – להיות יכולים להמשיך בחינת יחודו ואחדותו יתברך למטה בתחתונים, להיות שָׁם ה׳ אחד בגילוי גם

---

50) זכרי׳ יד, ט.

51) פסחים נ, א.

בבחינת התחלקות הקצוות מעלה ומטה כו' [וד' רוחות העולם], **בגשמיות ורוחניות (וכן להמשיך על נפש האדם בבחינות ששה קצוות שלו, שהם המדות אהבה ויראה כו', שיהיו בהתגלות לבו).**

על אף שבגלות אינו שורה יחודו ואחדותו בתחתונים, מכל מקום, אין זאת אומרת שהקב"ה כאילו עזב אותנו, אלא הוא נותן לנו הכח להמשיך בחינת יחודו, להורידו ולהחדירו בתחתונים. והטעם שיש לנו הכח לפעול התגלות זאת הוא מפני שאנו בני ישראל 'עם קרובו', שאנו קרובים למהותו ועצמותו יתברך בזה שיש בנו נפש קדושה, נפש האלקית, שהיא 'חלק אלקה ממעל ממש' (תניא פרק ב), ומכיון שיש לנו שייכות ויחס לבחינת יחיד, שהרי שורש נשמותינו משם, לכן יכולים להמשיך בחינה זו שתתגלה למטה, הן בעולם והן בנפש האדם. ועל ידי זה יבוא לידי גילוי ש'ה' אחד' גם בעולם הזה התחתון, ואין עוד [מציאות אמיתית] מלבדו יתברך.

- "וגילוי זה של המדות שלו לאלקות הרי זה נקרא בחינת לידה, שהוא בחינת התגלות איברי הנשימה [שהיו בהעלם בזמן הגלות] ... ועל ידי גילוי זה של בחינת אלקות במדותיו, שהוא בחינת 'אחד', על ידי זה נמשך גם כן הגילוי בכללות העולמות גם כן" (אוה"ת כרך ח).

וזהו "שמע ישראל", פירוש, שישראל [הם] **עם קרובו, לכן ניתן להם הכח להמשיך בחינת 'הוי"ה' למטה שיהא 'אחד' ומתייחד בתחתונים.**

ובזה יובן הפירוש הפנימי ב'שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד', שיהודי צריך 'לשמוע' ולדעת כי 'הוי' אלקינו', שאנו 'עם קרובו' ממש, היינו, ששורה ומתגלה בנשמותינו בחינת יחיד, הוי', ממש. זהו 'הוי' אלקינו', שבחינת הוי', הקב"ה עצמו, הוא כוחינו וחיותנו, ששורה ומתגלה בנו (כידוע שאחד הפירושים של שם אלקים הוא לשון כח, כמ"ש 'ואת אילי הארץ לקח', פירוש, גיבורי הארץ, ולכן אלקינו, אלקה שלנו יכול להתפרש הכח שלנו). ומכיון שכן, שהוי' ממש הוא אלקינו, לכן 'הוי' אחד', יש לנו הכח להמשיך בחינה זו דהוי' למטה כדי שתתגלה אחדותו יתברך בתחתונים, גם בהעולם המרגיש את עצמו כמציאות נפרדת מאלקות.

וזהו תכלית כל העבודה, מפני ש'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים'[52] **דייקא, לאתכפיא סטרא אחרא, ואסתלק יקרא דקוב"ה כו'** [בכולהו עלמין][53] - לגלות אחדותו יתברך האמיתית בתחתונים.

וזהו שאמרו רז"ל על הכתוב 'ושכנתי בתוכם', 'נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים כמו שהוא דר בעליונים', היינו, שעיקר רצונו ית' בבריאת כל העולמות הוא שיהיה גילוי אלקותו ית' למטה כמו שהוא בגילוי למעלה בעולמות העליונים.[54]

ואחת הדרכים שבה כוונה זו נשלמת היא על ידי עבודת ה'אתכפיא', היינו, שכופה ומכניע את הסטרא אחרא שבו ובעולם להיות בטל לקדושה. כגון על ידי שמעורר בעצמו אהבת ה' ובזה מבטל את משיכת לבו לתאוות העולם. ומבואר בזוהר שעל ידי עבודה זו 'אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין', "ואין זה ענין סילוק האור ממש ח"ו, דאם כן, מאי מעליותא? אלא אדרבה, ודאי היא המשכת וגילוי אור אין סוף ב"ה, רק שהוא בחי' גילוי אור הסובב כל עלמין [בחינת 'יחיד'], שאי אפשר שיהיה הגילוי בפנימיות בתוך הכלי, כי אם בבחינת רוממות, ולכן נק' 'אסתלק' – כאילו האור מתגלה רק מעט, ומסתלק" (תו"א פ' ויקהל פט, ד).

וזהו "וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה'"[55] - שכוונת ה' היא שבני ישראל ימשיכו ויגלו אלקות למטה ממש עד שגם מצרים ידעו ויכירו אלקות, 'כי אני הוי'.

---

52) תנחומא נשא טז. בחקותי ג. בראשית רבה סוף פ"ג. במדבר רבה פי"ג, ו. וראה תניא ריש פרק ל"ו (ובהנסמן בליקוט פירושים לשם). ביאורי הזהר תזריע עב, ג. מאמרי אדה"א תקע"ז הנחות ע' שכט. שערי אורה צז, ב. סה"מ תרל"ד ע' רמו ואילך. תרל"ה ח"א ע' קעא. וש"נ. לקו"ש שמות כרך ו' ע' 21 ואילך. אג"ק אדמו"ר ח"ה ס"ע קצא ואילך. ראה גם לקו"ת פ' תבוא ד"ה תחת. וראה לקו"ת בלק ע, ג. המשך תרס"ו ע' ז ואילך.

53) ראה זח"ב קכב, ב.

54) "וזהו ענין דירה בתחתונים שארז"ל (תנחומא נשא) אשר 'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים', דאין הפי' שדירה זו הוא ע"י התלבשות ריבוי הצמצומים והעלמות האור, כדרך השתלשלות, דמה חידוש יש בזה שהרי כבר הוסד סדר ההשתלשלות באופן זה, ולמה מתאוה לדבר שיש כבר במציאות? אך הענין, דדירה זו הוא שיהי' גילוי אלהותו ית' למטה כמו שהוא מתגלה למעלה, בלתי העלם וצמצום, שזהו נק' 'דירה', כאדם הדר בבית, שגופו של אדם דר שם בלי העלם וצמצום, ודירה זו היא ע"י המשכת אור אין סוף שממשיך האדם בבחינת 'שוב'" (דרך מצותיך ע' קא, ב).

55) שמות ז, ה.

ולכן 'במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים כו' [אינם יכולים לעמוד שם][56] - כי הבעל תשובה ממשיך אלקותו יתברך בתחתונים ממש, שגם העבירות שלו נהפכות לזכויות על ידי עבודת התשובה שלו, משא"כ צדיקים אין ביכולתם להמשיך אלקות בתחתונים נמוכים כאלו, כי אין להם שייכות עם הרע כלל[57].

וזהו "יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו"[58], לשון רבים, כי 'עושיו' הם המשכותיו בבחינת ריבוי והתחלקות, כדי לקשרם ולייחדם אליו יתברך.

ולפי זה יובן הפירוש הפנימי בהכתוב 'ישמח ישראל בעשיו', דלפי פשוטו כוונתו היא שעלינו לשמוח בהקב"ה המגדל ומרומם עושנו (מצו"ד), אך, לפי פשוטו תמוה, מדוע נקט הכתוב 'עשיו' לשון רבים. אלא יש כאן כוונה עמוקה יותר, והיא, ש'עשיו' קאי על ריבוי ההמשכות של האור האלקי המהווה ריבוי ההתחלקות שבעולמות ובנבראים. ועבודת האדם היא כנ"ל – להמשיך לגלות ולהחדיר בהם אלקות, שיתגלה יחודו יתברך גם בתחתונים, בתוך הפירוד וההתחלקות. ומכיון שזהו עיקר עבודתו לכן צריך לשמוח בזה, כמ"ש 'עבדו את ה' בשמחה' שעבודת ה' צריכה להיות מתוך שמחה דווקא, ולכן נאמר 'ישמח ישראל בעשיו'.

['ועתה נבוא לפירוש הפסוק 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב' כו', ונתבאר למעלה ד'וארא' הוא גם כן לשון עתיד, שבכל דור נמשך בחינת 'וארא' לבחינות אברהם יצחק ויעקב שבכל נפש מישראל. כי הנה, בחי' המדות שבנפש – מה שיש לה כח ועוז לאהבה ויראה את ה' ולעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות שבנפשו – זה נמשך לנו בירושה מאבותינו, והוא הוא בחינות אברהם יצחק ויעקב שיש בכל נפש, ולכן, בחינת לידה והתגלות המדות בנפש שצריך להיות בכל יום, זהו ענין 'וארא' לשון הוה, שבחינה זו צריכה להיות תמיד. וביאור ענין גילוי זה – איך ומה הוא, גם סדר הלידה והגילוי שבפסוק זה, תחלה אברהם כו' [אחרך כך יצחק, ואחר כך יעקב]" (אוה"ת כרך ח)].

ועל ידי זה ממילא בא לבחינת ומעלת "ואהבת את ה' וגו' בכל לבבך" – בשני יצריך[59].

על ידי ההתבוננות בענין 'ה' אחד' המבואר לעיל, שהכל בטל אליו יתברך ואין עוד מלבדו, ממילא יבוא לקיום מה שכתוב אחר כך 'ואהבת ה' אלקיך בכל לבבך', התעוררות האהבת ה' ותשוקה להתקרב אל אלקות, כי זוהי החיות האמיתית של כל העולמות, והכל בטל וטפל אליו. וכן יקויים בו דרשת רז"ל על כתוב זה 'בכל לבבך' (במקום 'בכל לבך'), בשני יצריך, וממשיך לבאר הפירוש הפנימי בכך.

דהיינו, שתהיה אהבת ה' תקועה בלבו בהתגלות כרשפי אש שלהבת כל כך עד שירגיז יצר טוב על יצר הרע[60], כאדם שהוא ברוגז על היפוך רצונו התקוע לו בלבו, ונוגע לעצמותו ומהותו, כך כשתהיה אהבת ה' בקרב איש ולב עמוק ונגעה עד הנפש עד עצמותה ומהותה, ממילא יהיה ברוגז מאד על ההיפוך.

- "דדוקא מצד תוקף האהבה נמשך הגבורה והרוגז על המנגד לאהבה זו" (אוה"ת כרך ח).

וזהו הכוונה הפנימית של דרשת רז"ל 'ואהבת כו' בכל לבבך' בשני יצריך, שאהבתו לה' צריכה להשפיע גם על יצרו הרע, היינו, לעורר את האהבה עד כדי כך שתפעול גם על יצרו הרע, דמכיון שאהבת ה' בוערת בלבו וממילא מתעורר בשנאה ורוגז על יצרו הרע שבו.

והנה, עיקר העבודה מאהבה היא שמחת הנפש בה' עושה, וקיום המצות בשמחה.

[מביא ראיה מפסוקים שזהו עיקר העבודה:]

וכמו שכתוב[61] "עִבְדוּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה", וכתיב[62] "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה

---

56) ברכות לד, ב.

57) ועוד, כי עבודת הבעל תשובה היא יותר בענין האתכפיא מאשר עבודת הצדיק, כי הוא עסוק יותר בביטול הרע שבו, משא"כ עבודת הצדיק אינה כל כך בענין ביטול הרע, כי אין לו שייכות כל כך עם הרע. ולכן, דווקא הבעל תשובה יש בו מעלה יתירה, והיא, שעל ידי עבודתו פועל הענין ד'כד אתכפיא סטרא אחרא, אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין', שממשיך ומגלה בחינת 'יחיד' למטה.

58) תהלים קמט, ב.

59) דברים ו, ה. ברכות נד, א.

60) ראה ברכות ה, א.

61) תהלים ק, ב.

62) דברים כח, מז.

וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל", וכמו שכתב האריז"ל פירוש פסוק זה[63] - שעבודת ה' צריכה להיות בשמחה יתירה מרוב כל, היינו, יותר מהשמחה שיש לו ברוב כל, שהם כל ענייני עולם הזה.

והנה, השמחה נמשלה לְחָלָב, וכמו שכתוב[64] **"דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ".**

וכדכתיב[65] **"כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְנַחֲמֶנּוּ כו'", דהיינו, כשם שהאם רוצה לשעשע** [ולשמח] **את הילד – מניקתו בחלב, וזהו שעשועים שלו, כי על ידי זה מתגדלים אבריו**[66] **עד שיכול להלך.**

והנה, החָלָב מתהוה מדם, כי דם נעבר ונעשה חלב[67]**, והדם הוא נעשה מן אכילה ושתיה שאוכלת האֵם, שנהפך בקרבה ונעשה דם.**

ולהבין ענין זה בעבודת ה' - ענין התהוות החלב מדם ולפני זה מאכילה ושתיה, דחלב הוא ענין השמחה, ומהו הפירוש בזה שהדם והאכילה מהווים את השמחה:

הנה, כתיב[68] **"אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי** [רֵיחַ נִיחֹחִי]**", שהקרבן נעשה לו יתברך בחינת 'לחם' ומזון כביכול, ש**[על ידי הקרבן] **עולה ריח ניחח לה'** - וזהו **נעשה מזון לה', על דרך 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים'**[69] - שעל ידי עבודתם בני ישראל יכולים לפרנס את ה' כביכול.

63) ראה תניא פרק כו. סה"מ תש"י ע' רז בהערה.

64) שה"ש ד, יא.

65) ישעי' סו, יג.

66) ראה אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרפג ואילך.

67) נדה ט, א. בכורות ו, ב. נתבאר בלקו"ת במדבר יט, א "שהדם עצמו שהוא בחינות גבורות נהפך לחלב חוורתא חסדים". ראה תו"א קח, ג.

68) במדבר כח, ב.

69) שהש"ר א' ע"פ לסוסתי. זח"ג ז, ב. וראה ילקוט שמעוני פקודי רמז תיח.

- היינו, שהקרבנות פועלים אותו הדבר שהאכילה פועלת באדם, כפי שממשיך.

[יבאר ענין הפנימי של הקרבן:]

וענין הקרבן – להקריב גם נפש הבהמית שבאדם בשעת הַבְאַת קרבנו מן הבהמה, בכוונה וברעותא דלבא [ברצון הלב] **למסור נפשו** [ורצונו[70]] **לה', להעביר רוח הטומאה מן הארץ, וכל מחשבות והרהורין בישין** [רעים] **יבטלון והיו לשרפת אש כליל על מוקד ה'.**

מבואר בחסידות שפירוש הפנימי של הכתוב 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' הוא, שבשעת הבאת הקרבן הגשמי צריך האדם גם להקריב קרבן רוחני ממנו עצמו, שזוהי המשמעות של 'כי יקריב מכם קרבן', שהקרבן צריך לבוא 'מכם', מתוך האדם עצמו. כי צריך להקריב לה' את נפשו הבהמית (כשם שמקריבים קרבן גשמי מבהמה), לבטל אותה ולשרפה באש האלקי של אהבת ה'.

ועכשיו שאין בית המקדש קיים, בטלו הקרבנות, ואין אנו יכולים לבטל ולהעביר ממשלת הנפש הבהמית מכל וכל, לכן תקנו לנו תפלות כנגד תמידין[71] - כי על ידי עבודת התפילה כדבעי ניתן לפעול אותו הדבר הנפעל על ידי עבודת הקרבנות – לבטל ולשרוף את הנפש הבהמית.

[ומבאר כיצד התפילה פועלת ענין זה של הקרבנות:]

וזהו שאומרים [בתפילה] **'ברוך אתה ה' כו'** [אלקינו מלך העולם]**', כלומר, שאף שאין אנחנו יכולים לעשות חובותינו ב'אתערותא דלתתא' שלנו** – כי עכשיו אין בית המקדש קיים שבו ניתן להביא קרבן גשמי ולכוון אז לבטל את הנפש הבהמית גם כן, **אף על פי כן, יהא 'אתערותא דלעילא' מחמת 'כי חפץ חסד הוא'** - שטבעו של הקב"ה להיות טוב, ולעשות טוב

70) כידוע שבחסידות מבואר שעבודת המסירת נפש היא מסירת הרצון לגמרי אל ה', דפירוש 'נפש' הוא גם רצון, כמ"ש 'אין נפשי אל העם הזה', וכתיב 'אם יש את נפשכם'.

71) ברכות כו, ב.

לבריותיו, **ויברך ויומשך**[72] **מלעילא ברכת ה', להיות שמו נקרא עלינו בבחינת 'אלהינו', שנהיה בטלים אליו למשוך אחריו בכל לב ונפש כו', כמו שמבואר במקום אחר**[73].

פירוש הברכה שבתפילה הוא שמבקשים מה' שמאחר שעכשיו אין אנו יכולים לעשות חובותינו בהתעוררות מלמטה בהבאת הקרבנות, מכל מקום, 'ברוך אתה ה'', שיהא התעוררות מלמעלה מאת ה' להמשיך בנו אלקות, והמשכה זו תאיר תגלה ותחדור בנו עד כדי כך שתפעול בנו ביטול מוחלט להיות נמשך אל ה' בביטול עצום בכל לב ונפש. וזהו פירוש 'אלקינו', שעל ידי ההמשכה ד'ברוך אתה ה'' נעשה 'אלקינו', אלקה שלנו, היינו, שנהיה בטלים אל ה' לגמרי עד שניתן לומר עלינו 'אלקינו', שהקב"ה הוא אלקה שלנו ממש, מאחר שמציאותינו בטלה אליו.

ועל דרך זה הוא ענין כל רמ"ח מצות עשה – רמ"ח המשכות גילוי אלהותו יתברך להיות שורה בתחתונים[74].

- על הדרך הברכות שבתפילה שפועלות המשכת אלקות למטה בנפש האדם הגורמת בו ביטול לאלקות, כך הוא תוכן הפנימי של המצוות, שעל ידן נמשך אור אלקי בגילוי למטה.

והוא נחשב לו יתברך על דרך משל כמו אכילה.

המשכת אלקות למטה על ידי ברכות שבתפילה וקיום המצוות נחשבת לו יתברך כמו אכילה גשמית.

[תחילה יבאר פעולת האכילה בנפש האדם:]

שעל ידי מאכל האדם תחזק נפשו בגופו, להיות משכן לנפש בתוך הגוף.

על ידי שאדם אוכל פועל שנפשו יכולה להתפשט ולהתגלות בגופו, ועל ידי זה מרגיש חזק יותר (תמורת מצבו קודם שאכל שהרגיש רעב וחלש). היינו, כח זה שניתוסף בו הוא מחמת התפשטות גילוי נשמתו בגופו.

וכן על ידי מצות ומעשים טובים נעשה כסא ומכון לשבתו, להיות לו 'דירה בתחתונים', כשיומשך ויתגלה בהם בחינת 'ה' אחד'.

כמו כן המצוות פועלת דבר זה, שהן בחינות כלים להמשכת והתגלות אלקותו יתברך למטה, כלומר, בדוגמת פעולת האכילה לגרום לגילוי והתפשטות הנפש, כך המצוות פועלת גילוי אלקות למטה, דירה בתחתונים.

וזהו ענין האכילה למעלה, שאנו מפרנסים אותו יתברך, כביכול, על ידי זה שעושים משכן ומכון להתגלות אלקות, כמו האכילה הפועלת שנפשו יכולה להתגלות בתוך גופו.

וגם ישראל למטה מקבלים הארה מבחינת אכילה זו - הגילוי אלקות הנמשך למטה, **לשלוח חיות ללב ולמוח, כדי לאהבה את ה' ולעבדו בכל לב ונפש** - "וזה היפך בחינת העיבור שלא נמשך חיות למוח ולב ממה שאוכל ממה שאמו אוכלת, להיות כי אין לו אז שום טעם בהמאכל כשהוא בחינת 'מצות אנשים מלומדה' כו'. אבל כשעושה המצוה בכוונה להיות גילוי אלקות, זהו בחינת טעם בהמאכל, חך אוכל יטעום, והוא בחינת מלמעלה למטה [כאשר נמשך אלקות מלמעלה על ידי קיום המצוות וברכות התפילה], להתענג על ה'" (אוה"ת כרך ח).

ועל פי זה מובן מהו ענין האכילה בעבודת ה' (כפי שהובא לעיל שצריך להבין מהו ענין אכילה ודם וחלב בעבודה) – המשכת אלקות למטה על ידי קיום המצוות וברכות התפילה, וכן החיות אלקית הנשפעת למוח ולב האדם מהמשכה זו.

[ועתה יבאר ענין התהוות הדם מהאכילה בעבודת ה':]

ואחר כך - אחר בחינת האכילה - **יעלו ויבואו מזה לקבל הארת והשפעת בחינת הדם הוא הנפש,**

---

72) כידוע, הענין הפנימי של ברכה הוא המשכה מלמעלה למטה, כלשון המשנה בכלאים: 'המבריך את הגפן', היינו שמכופף ומוריד את ראש הגפן למטה בארץ כדי לזרוע אותה שיצמח ממנה עוד גפן (וכן כתיב 'ויברך את הגמלים', ופירושו שהרביצם למטה בארץ). ולכן כל ברכה שבתפילה ענינה המשכה (של בחינה מסוימת באלקות) למטה.

73) ראה לקו"ת פ' ואתחנן מאמר ד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת (יא, ד).

74) וזהו פירוש דברי הזהר שהמצות הן 'רמ"ח אברים דמלכא', "ופירוש 'אברין דמלכא', היינו, כמו שהאבר הוא לבוש שבו מתלבשת הנשמה, שכח המעשה מלובש בידים, וכח ההילוך מלובש ברגלים, והאבר ההוא נעשה כלי ולבוש מיוחד אל הכח ההוא המתלבש בתוכו. כך, עד"מ, למעלה הרמ"ח מ"ע הם בחי' כלים ולבושים לבחינת אור א"ס ב"ה הנמשך בהן ועל ידן" (תו"א פ' ויקהל פז, ב).

כמו המזון שנהפך בקרבו ונעשה דמו, וזהו חיותו וקיומו.

[יבאר עניינו של הדם המתהווה מן האכילה:]

כך על ידי המשכת אור ה' על נפשו בקיום המצות בסור מרע ועשה טוב[75], נעשה כסא ומכון לשבתו, עד שאור 'ה' אחד' שורה ומתגלה בו בתוך נקודת לבבו, ונגעה עד הנפש ממש, להיות כמו עצמיות אחד ממש - כמו שהמאכל נעשה לדם, **וממילא ירגז על הרע שבקרבו, כמו רוגז האדם על היפוך בדבר שנוגע לעצמותו ומהותו, שבא מרתיחת הדמים, כי הדם הוא הנפש.**

המשכת אלקות למטה ובנפש האדם נקראת אכילה כמבואר לעיל, ועל ידי שאלקות שורה ומתגלה בנפשו עד שמתאחד עמו ממש ונעשה חלק ממנו ממש, כמו המאכל הנעשה דמו ובשרו, על ידי זה מתהווה בו בחינת ומדריגת הדם. ועניינו הוא, הרוגז והשנאה על הרע המתעורר באדם מחמת גילוי אלקות המאיר בנפשו, שמזה ממילא מתעורר ברוגז על דבר המנגד להמשכה זו, היינו, על הרע שבו, היצר הרע, כמו שרוגז גשמי בא מרתיחת הדם.

וזהו בחינת יצחק ובחינת "וְבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה וגו' [לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה][76]**", דהיינו, רוח הסטרא אחרא כו'.**

בחינת שאנה ורוגז זו המתעוררת באדם, שהוא בחינת הדם, היא בחינת יצחק שעניינו מידת הגבורה, כמ"ש 'ופחד יצחק' (דעד כאן מבואר בחינת אברהם, שהוא מידת החסד והאהבה, שהוא האהבה המתעוררת באדם מחמת ההתבוננות בתוכן הפנימי ד'ה' אחד' המבואר לעיל[77]). ודרגה זו דיצחק היא תוכנו הפנימי של הכתוב 'זבחי אלקים רוח נשברה, לב נשבר', כפי שמבואר בזוהר על הפסוק (זהר חלק ג רמ, א), דמהו הקרבן והזבח לשם אלקים (כי בכל שאר הקרבנות נאמר 'קרבן להוי'')? אלא הוא ענין 'רוח נשברה ולב נשבר', היינו, עבודת הגבורה בהתעוררות שנאה ורוגז על היצר הרע שבו, שזהו כוונת הכתוב באמרו 'זבחי אלקים רוח נשברה', דרוח כאן קאי על רוח הסטרא אחרא והיצר הרע, שהדרך לשבור ולבטל אותו היא על ידי עבודת הגבורה לעורר שנאה עליו.

[כעת יבאר מהות בחינת יעקב, ואיך היא נמשכת ונובעת מבחינת יעקב:]

ומזה יבוא לבחינת ומדריגת יעקב – מדת הרחמנות על נפשו[78], כאשר יראה בה שהיא בתוך ההפכה - בקליפה, שהיא היפך מהות הנפש, **ואז "וַיִּצְעֲק אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם"[79]** - שיצעק אל ה' לרחם על נפשו שהיא נמצאת במקום צר, בקליפה, **שממדת הרוגז על הרע בא למדת הרחמנות** - שמתעורר ברוגז ושנאה על הרע, ואז מכיר שהוא עצמו נמצא ושקוע בתוך הרע, ומזה יתעורר ברחמנות גדולה על נפשו.

מה שאין כן כשיש דרך ישר לפני איש, לא שייך ונופל עליו לשון רחמנות.

כאשר אין לאדם שנאה ורוגז על הרע, ממילא לא יתעורר ברחמנות לצאת ממנה, כי לא איכפת לו בכלל שנמצא ברע.

[עתה נבוא לביאור ענין החלב, שמחה, המתהווה מהדם, מהו עניינו בעבודת ה', ואיך הוא נמשך ונובע מבחינת הדם:]

והרחמנות הוא התחלה והכנה לשמחה שתבוא אחר כך, כאשר ישיב ללבו: הן אמת כו', כמו שכתוב בתניא[80].

אחרי שמתעורר ברחמנות גדולה על שנפשו נמצאת בקליפות, וצועק אל ה' בלב נשבר ורוח נשברה, יכול לבוא לשמחה אמיתית בה', ושמחה זו באה דווקא בסיבת הרחמנות. וכמבואר בתניא (פרק לא ע' מ, א-ב) ש"אחר כך יבוא לידי שמחה אמיתית, דהיינו, שזאת ישיב אל לבו לנחמו בכפליים [יותר מכמות שהיה קודם שבא למרירות הנפש (פירוש 'תניא

---

75) ע"פ תהלים לד, טו.

76) תהלים נא, יט.

77) להעיר שבמאמר זה לא נזכר בחינת אברהם בפירוש, אבל באוה"ת כרך ח מזכיר את זה ומקשר עניינו לבחינה זו בפירוש.

78) כמבואר בחסידות שיעקב הוא מידת התפארת, והביטוי למידה זו הוא רגש הרחמים, כי כשם שתפארת עניינה הוא התכללות בין שתי המידות חסד וגבורה, כך הוא רגש הרחמים, שרואה באדם חוב (גבורה) ומכל מקום מרחם עליו ומטה כלפי זכות (חסד).

79) ע"פ תהלים קז, ו.

80) פרק לא.

מבואר׳)] , אחר הדברים והאמת האלה הנזכרים לעיל, לאמר ללבו: אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה׳ בתכלית, ומשוקץ ומתועב כו׳ [ולכן התעורר ברחמנות גדולה על נפשו], אך, כל זה הוא אני לבדי, הוא הגוף עם נפש החיונית שבו, אבל מכל מקום יש בקרבי ׳חלק ה״ ממש, שישנו אפילו בקל שבקלים, שהיא נפש האלקית עם ניצוץ אלקות ממש המלובש בה להחיותה, רק שהיא בבחינת גלות, ואם כן אדרבה, כל מה שאני בתכלית הריחוק מה׳ והתיעוב והשיקוץ – הרי נפש האלקית שבי בגלות גדול יותר, והרחמנות עליה גדולה מאד, ולזה אשים כל מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה, להשיבה אל בית אביה כנעוריה, קודם שנתלבשה בגופי, שהיתה נכללת באורו יתברך ומיוחדת עמו בתכלית, וגם עתה כן תהא כלולה ומיוחדת בו יתברך, כשאשים כל מגמת בתורה ומצות, להלביש בהן [בתורה ומצוות] כל עשר בחינותיה [עשרה כחות הנפש] כנ״ל, ובפרט במצות תפילה, לצעוק אל ה׳ בצר לה מגלותה בגופי המשוקץ, להוציאה ממסגר, ולדבקה בו יתברך ...

וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה, היא שמחת הנפש בצאתה מהגוף המתועב, ושבה אל בית אביה כנעוריה, בשעת התורה והעבודה .. ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות והשביה, כמשל בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית האסורים ומנוול באשפה, ויצא לחפשי אל בית אביו המלך.

ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו, וכמו שכתוב בזהר דנקרא ׳משכא דחויא׳ [עור הנחש], כי מהותה ועצמותה של הנפש הבהמית לא נהפך לטוב ליכלל בקדושה – מכל מקום, תיקר נפשו בעיניו, לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף״.

ועל ידי זה תהיה השמחה גדולה לאלהים, ׳אשר קדשנו במצותיו׳ בקדש העליון כו׳, כיתרון האור הבא מחשך, כמו שמבואר במקום אחר.

על ידי התעוררות הרחמנות על נפשו כהכנה והקדמה לשמחה זו תהיה השמחה גדולה מאד, כי ידע עם היות שמצד נפשו הבהמית הוא רחוק מה׳, אבל עם כל זה הרי הוא יתברך נתן לנו מצוות שהן רצונו יתברך ממש המאוחדים עמו יתברך בתכלית היחוד, ״והרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול״ (תניא פרק מז), ועל ידי קיומן האדם מתקשר ומתחבר עם הקב״ה עצמו, שזוהי שמחה גדולה ביותר.

והטעם ששמחה זו תהיה גדולה כל כך הוא מפני שבאה אחרי שהכיר כמה רחוק הוא מה׳, וזהו ענין ׳יתרון האור מן החושך׳, שניתן להכיר את היתרון והמעלה של אור דווקא על ידי שתחילה היה בחושך, מצד ההשוואה ביניהם. כך כאשר תחילה מכיר שהוא נמצא בחושך ממש, בעמקי הקליפות, ואחר כך מתבונן בזה שעם כל זה יכול להתקשר עמו יתברך על ידי קיום התורה והמצוות, יבוא לשמחה גדולה מאד, יותר מאשר לא התבונן על מצבו הנחות לפני קיום המצוה.

וזהו ״בִּבְכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם״[81]**, וכתיב**[82] **״הָלוֹךְ וָבֹכוֹ יֵלֵכוּ וְאֶת ה׳ אֱלֹהֵיהֶם יְבַקֵּשׁוּ״** - תוכן כתובים אלו הוא שבני ישראל יבואו אל הגאולה מתוך בכיה.

כי הבכיה לעתיד תתעורר מחמת בחינת ראיה, ״וראו כל בשר וגו׳ [יחדו כי פי ה׳ דבר]״[83] - מחמת הגילוי אלקות שיהיה אז, **ואז** - אחרי שיראו אלקות בגלוי, **יתעורר הרחמנות במאד על העבר** - כי יכירו את האמת, שאין עור מלבדו, והוא יתברך האמת היחידה, ממילא יתעורר ברחמנות גדולה על מצבו בזמן הגלות, איך שהיה רחוק מאד מה׳, ולא הכיר את האמת, **והיא התחלת השמחה לשמוח באלהים חיים וקרבת ה׳ יחפץ, כמו שכתוב ״ואת ה׳ אלהיהם יבקשו״.**

- רחמנות זו שתתעורר לעתיד לבוא היא באמת הכנה הקדמה והתחלה של התעוררות שמחה אמיתית בקרבת ה׳, וכמבואר לעיל, שאחרי התעוררות הרחמנות על ריחוקו מאלקות, יכול לבוא לשמחה גדולה בהכרתו על גודל הקירוב שיש לו עם ה׳, כיתרון האור הבא מתוך החושך דווקא. ולכן אחרי שכתיב ׳הלוך ובכו ילכו׳ נאמר ׳ואת ה׳ אלקיהם יבקשו׳, שמתוך הבכיה והרחמנות על גודל ריחוקו יבוא לשמחה גדולה בהכרתו שיכול להתקרב אל הקב״ה עצמו, ולכן ׳ואת אלקיהם יבקשו׳, שיבקש את ה׳ כדי להתקרב אליו.

ולכן, אומרים בתפלת שמונה עשרה ׳סלח לנו כי חטאנו׳, ולא קודם התפלה - כי לכאורה היה מתאים יותר אם היה מבקש מחילה על חטאיו קודם שניגש אל ה׳ לבקש צרכיו הפרטיים, שזהו תוכנה של תפילת שמונה עשרה.

---

81) ירמי׳ לא, ח.

82) ירמי׳ נ, ד.

83) נסמן לעיל.

לפי שעדיין לא קיבל עליו מלכות שמים בקריאת שמע, מה שאין כן כשאומר בקריאת שמע 'ה' אחד', דהיינו, שיחודו ואחדותו יתברך מתגלה בתחתונים, ואזי רואה בנפשו חטאו וחסרונו[84], שחסר לו אור ה', ובהכל בא ובחשך ילך[85], על כן המו מעיו לו רחם ירחמנו[86] - ואז דווקא מכיר חטאו ואומר 'סלח לנו כי חטאנו', שאחרי שהתבונן בענין 'ה' אחד' מכיר שאכן יש בו חטא וחסרון ומבקש מאת ה' 'סלח לנו' על חסרון זה. וזהו על דרך המבואר לעיל שלעתיד לבוא התעוררות הרחמנות על העבר תהיה דווקא אחרי ועל ידי הראיה באלקות, איך 'ה' אחד' ממש.

ואחר כך יוכל לבוא לידי שמחה אמיתית, ואין לך שמחה אמיתית יותר מזה, שבאשר לא נולדה תחלה הרחמנות בנפשו אין זו שמחה אמיתית[87] - כי יתרון האור ניכר דווקא מתוך החושך, כמבואר לעיל שגודל השמחה באה מחמת הכרתו בגדול ריחוקו מה'.

וכמשל התינוק הנולד, שבצאתו לאויר העולם הוא צועק תחלה - שזהו ענין הרחמנות 'ויצעקו אל ה' בצר להם' כנ"ל, **ואחר כך נותנים לו החלב** - המביא שמחה.

[ועל פי כל זה מובן ענין התהוות הדם מהמאכל והחלב מהדם בעבודת ה', שהמאכל הוא הגילוי אלקות על ידי קיום המצוות, ומזה יתעורר באהבה לה' וממילא שנאה על ההיפך, ענין הדם, ומזה יתעורר ברחמנות גדולה על מצבו הנחות, וממילא יבוא לבחינת חלב – שמחה גדולה על גודל הקירוב שלו לאלקות].

והנה, עיקר השמחה והתענוג הוא מהתבוננות בגדולת ה', ואשר בחר בנו מכל העמים, וקרבנו לעבודתו, ולכן אמרו רז"ל[88] שהדדים הם במקום בינה - כי הם מביאים שמחה לתינוק בכך שיונק מהם חלב, וכך גם כח הבינה בנפש מביא לאדם שמחה על ידי התבוננותו בה'.

[על פי כל זה יבאר את הפסוק שבו התחיל המאמר:]

וזהו "וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי".

פירוש - מה זאת אומרת שהקב"ה נתגלה אל האבות בבחינת 'אל שדי' דווקא, **בבחינות והמשכות בחינת 'שדי', מלשון "בִּרְכוֹת שָׁדַיִם"[89], שהם בחינות דדים וחלב** - כי פירוש 'שָׁדַיִם' הוא דדים, **להגדיל המדות אהבה ויראה כו'** [ורחמים], **שהן הם בחינות האבות** - אברהם – אהבה, יצחק – יראה, יעקב – רחמנים, **אחר ש'ה' אחד' בהתגלות לבו בבחינת לידה והתגלות לְשַׂמֵּחַ נפשם בתוספת אורה ושמחה, להתענג על ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל** - היינו, שמידות אלו (אהבה, יראה ורחמים) מתעוררות בו רק לאחר שמתבונן בתוכן ענין 'ה' אחד' המבואר לעיל.

וזהו 'וארא אל אברהם יצחק ויעקב באל שדי', שהתגלות בחינות מידות אלו באה על ידי בחינת בינה הנקראת בשם 'שדים' ודדים, שזהו ענין 'שדי', וכמבואר לעיל שגילוי המידות נעשה על ידי ההתבוננות בתוכן ענין 'ה' אחד'.

אך, "וּשְׁמִי הוי"ה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם".

[הולך ומבאר משמעות חלק זה של הכתוב כפי שהיה אצל האבות, וכפי שהוא בעבודת כל אחד מישראל (על דרך ש'וארא' מתפרש בלשון עבר וכן בלשון עתיד):]

---

84) כידוע ש'חטא' הוא מלשון חסרון, כמ"ש (מלכים-א א, כא) 'והייתי אני ובני שלמה חטאים', פירוש חסרים.

85) ע"פ קהלת ו, ד.

86) ירמי' לא, יט.

87) בבוך באב' 17 כח, א נוסף: (וכהאי גוונא נתבאר לעיל פרשת ויחי על פסוק 'אסרי לגפן', שאי אפשר לבוא לבחינת יין המשמח, שהיא שמחה מגדולתו יתברך ואנחנו עם קרובו כו', בלתי יוקדם תחילה בחינת יין המשכר, שהוא המרירות על ריחוקו מה', כי לא שייך תענוג מאיזו דבר אם לא יוקדם רצון לזה, ולפי ערך הרצון והתשוקה להדבר, כך יהיה התענוג כשנתמלא לו אותו הדבר כו', עיין שם).

88) ברכות י, א.

89) בראשית מט, כה.

כי הנה, אמרו רז"ל[90] ש'קיים אברהם אבינו ע"ה את כל התורה עד שלא ניתנה' – "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא נתנה [- לפני שניתנה], שנאמר (בראשית כו) 'עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתי'".

והיינו, שקיים מעשה המצות מאהבה, וכמאמר רז"ל[91] 'אברהם תיקן תפלת שחרית', והיינו, בחינת המשכת אור ה' להיות 'ה' אחד' שורה ומתגלה בתחתונים, לאהבה את ה' אהבה בתענוגים ולעבדו בלב ונפש.

אופן קיום המצוות של אברהם (ברוחניות) היה בבחינת אהבה וחסד, שזהו עניינו של אברהם כמבואר לעיל. היינו, שקיים מצוות מתוך אהבת ה' הבוערת בלבו. וזהו שאברהם תיקן תפילת שחרית דווקא, כי תפילה זו קשורה במיוחד לענין החסד והאור, כי אז הוא זמן הבוקר כאשר מאיר אור ה' בעולם, שזהו ענין החסד והגילוי.

אבל מכל מקום, כל זה נקרא עדיין בשם 'עבודת עבד', ששומע בקול רבו ועושה ציוויו מאהבה ובשמחה ובטוב לבב, וכן יצחק מיראה "ופחד יצחק כו'"[92].

למרות מעלת עבודת אברהם (וכן שאר האבות) של קיום התורה ומצוות מתוך אהבה רבה בתענוגים, אף על פי כן, אין זו תכלית העבודה, ונקראת רק בשם 'עבודת עבד', כעבד ששומע בקול אדונו ועושה וממלא פקודותיו מאהבה ושמחה, או מיראה, היינו, שיש כאן שני דברים, העבד והאדון, והעבד בטל לרבו ועושה רצונו, אבל יש דרגה נעלית יותר מזו, כפי שהולך ומבאר.

אבל משה רבינו ע"ה מדה אחרת היתה בו, שאמר[93] "ונחנו מה", בחינת ביטול לגמרי.

מעלת האבות היתה בענין התגלות המידות, אברהם מעלתו היתה בענין מידת החסד והאהבה, יצחק במידת הגבורה והיראה, ויעקב רחמים. אבל מעלת משה רבינו היתה אחרת, שהיה בבחינת ביטול מוחלט כמו שמשה ואהרן אמרו על עצמם 'ונחנו מה', היינו, מי אנחנו ואיזה חשיבות יש לנו. משא"כ רגש המידות נותן ביטוי למציאות האדם קצת, שהוא מרגיש רגש מסויים, ואילו ביטול פירושו שאין כאן מציאות נפרדת כלל.

לפיכך, זכה שניתנה תורה על ידו בבחינת דיבור.

ולכן דווקא משה זכה שהתורה ניתנה על ידו בבחינת דיבור, מצד גודל הביטול שלו, ביטול במציאות ממש. שהקב"ה נתן את התורה לבני ישראל באמצעות כלי הדיבור של משה רבינו, כי לא היה בבחינת מציאות עצמאית כלל, אלא מציאותו היתה כמו יד האדם הכותב רעיונות מחשתבו, שהיא חלק מגוף האדם, והרעינות אינם משתנים מהעברתם דרך ידו, אלא כמו שהם במחשבתו כך יוצאים בכתיבתו. וזהו גם בחינת דיבור, שהוא רק כלי שדרכו יכול לבוא לידי גילוי רעיונות מחשבתו, שאין לו מציאות בפני עצמו כלל, אלא כל עניינו הוא להיות כלי ואמצעי לגלות דבר אחר (לעומת המידות המוחין, שיש להם מציאות ותוכן משלהם, ואינם רק בחינת כלים ואמצעים).

ואמרו רז"ל[94] שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה - דווקא מתוך גרונו של משה מחמת מעלתו בענין הביטול, משא"כ האבות, שלא היו בבחינת ביטול נעלה כזה.

כי לא שייך בחינת אהבה ותענוג רק בבחינת התגלות נגלות אור ה' להיות השראתו בתחתונים, שהם בגדר עלמין מעלה ומטה כו'.

התעוררות רגשי הלב אל ה' תיתכן רק כתוצאה מהתבוננות באור ה' שבגדר גילוי, היינו, באורו והתפשטות הארתו לתחתונים, משא"כ מהותו ועצמותו יתברך שאינו בגדר העולמות כלל, אי אפשר להיות התעוררות כלשהי ממנו, כי הוא באין ערוך לגמרי מאתנו. ולכן האהבה של אברהם והיראה של יצחק והרחמים של יעקב שייכים רק

---

90) משנה סוף קידושין.

91) ברכות כו, ב.

92) בראשית לא, מב.

93) שמות טז, ז.

94) ראה זח"א רסז, ג. זח"ב קטו, ב. זח"ג ריט, א. רלב, א.

להאור האלקי המתפשט ממנו יתברך, ולא למהותו ועצמותו יתברך.

אבל דבר ה' זו הלכה[95], ו'אורייתא וקוב"ה כולא חד'[96], שהוא [יתברך] **יחיד ומיוחד, ו'לית מחשבה תפיסא ביה'[97], לא שייך בזה שום הרגשת אהבה או תענוג** - ולכן האבות לא שייכים לדרגה זו, כי עניינם מידות, **שאינו מרגיש את עצמו כלל, רק הוא בטל במציאות, ואינו תופס מקום לעצמו כלל**[98] - בבחינה זו אין שום רגש ותחושת ישות כלל, אלא ביטול מוחלט, **אלא שהוא נמשך אחריו לְדַבֵּר מה שהוא מדבר, וכמו שכתוב**[99] **"וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ"** - שדברי הקב"ה ממש עוברים דרך פיו, ומציאותו אינה מעורבת כאן כלל.

התורה מאוחדת עם הקב"ה ממש, וכדי להתקשר לבחינה זו מוכרח להיות ביטול מוחלט, ללא שום תחושת ישות כלל, אפילו לא ישות דקדושה כגון אהבה או יראה, שמידות הנפש נותנות ביטוי כלשהו למציאות וישות האדם. ולכן דווקא משה היה יכול לגלות ולהביא את התורה למטה, כי עניינו ביטול מוחלט שהוא כלי מתאים לבחינת 'יחיד'.

ובזה - על ידי לימוד התורה מתוך ביטול, **הוא ממשיך המשכת יחודו ואחדותו יתברך בכבודו ובעצמו** - בחינת 'יחיד', **כמו קודם שנברא העולם** - שאז לא היתה נתינת מקום למציאות אחרת חוץ ממנו יתברך, **שיתגלה למטה שגם עכשיו העולם כ'אין' ואפס והיה כלא היה, ואין כאן לא מעלה ולא מטה כו'.**

על ידי לימוד התורה מתוך ביטול נמשך למטה בחינה זו שלגבה אין שום נתינת מקום לישות ומציאות עצמאית, ולכן כאשר באה לידי גילוי למטה מתגלה האמת האלקית כפי שהיא מהמבט של הקב"ה עצמו, כביכול, היינו, שגם עכשיו אין שום מציאות נפרדת ועצמאית, וכאילו כל העולמות אינם קיימים.

ומזה – מהגילוי אלקי שבתורה, **אינו נמשך על נפש האדם בחינות אהבה או תענוג, רק בחינת ביטול לגמרי** - כי בבחינה זו אין שום נתינת מקום לישות, משא"כ באורו והתפשטות הארתו יתברך ישנה נתינת מקום כלשהי למציאות נפרדת, כי אור זה נמשך לצורך התהוות העולמות הנפרדים.

[יבאר שגם המילה דיבור מורה על תכונת הביטול שלו, שהוא רק כלי ואמצעי שדרכו נמשך ומתגלה דבר אחר:]

וזהו לשון 'דיבור', מלשון[100] **"יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ", שהוא לשון הנהגה והמשכה** - 'ידבר', היינו, ינהג, כמו (ישעיהו ה) 'ורעו כבשים כדברם' (מצו"צ), **דהיינו, שממשיך שיתגלה למטה בבחינת היותו 'יחיד'**[101]**, שהוא בחינת עצמותו ומהותו כביכול, ולא בבחינת 'אחד' בלבד.**

- היינו, שעל ידי כח הדיבור דווקא ניתן להמשיך בחינת 'יחיד', הקב"ה עצמו, וכנרמז עניינו במילת דיבור, לשון הנהגה והמשכה, שהוא כלי מתאים להמשכת אלקות מצד תכונת הביטול שלו. ולכן, על ידי לימוד התורה מתוך ביטול באמצעות כח הדיבור יכול להמשיך את הקב"ה בבחינת יחיד (מהותו ועצמותו), ולא רק בחינת אחד (האור האלקי הנותן מקום למציאות העולמות, רק שלגביו העולות בטלים).

והיינו, על ידי התורה, דכתיב בה "וידבר ה' אל משה" - ענין הדיבור הנ"ל, שמהותו ועצמותו יתברך נמשך דרך הדיבור של משה למטה אל בני ישראל.

---

95) שבת קלח, ב.

96) מובא בתניא פרק ד ריש פרק כג בשם הזהר. וראה זח"א כד, א. זח"ב ס, א. לקו"ת נצבים ריש ד"ה כי קרוב אליך. ולהעיר גם כן מתיקונים תיקון ו ותיקון כה – הערת הרבי בספר המאמרים ת"ש ע' 66. ובסה"מ תש"ח ע' 114.

97) תיקוני זהר (בהקדמה) יז, א.

98) "שביטול כזה אין ביכולתו של אדם לפעול בכח עצמו (על דרך 'אין חבוש מתיר את עצמו כו'), אלא בא על ידי התגלות ה' מלמעלה, ובזה גופא – גילוי שם הוי', היינו, עצמותו של הקב"ה כפי שהוא למעלה מגדרי העולם" – לקו"ש לפ' וארא חל"א ע' 25.

99) ישעי' נא, טז.

100) תהלים מז, ד.

101) ראה ספר קיצורים והערות לספר התניא ע' קה. סה"מ תרס"ו ע' רסט.

וגם אינה נקראת בשם 'עבודת עבד' - כמו שנקראת עבודת האבות, **כי כשלומד הדין זה, ומדבר דין זה, הוא כמלך** [עצמו] **שמצוה לעשות משפט עמו** - ולא רק עבד של המלך.

ולכן אמרו[102] **'מאן מלכי? רבנן**[103]**', ואמרו**[104] **'מתניתא מלכתא'**[105] [וכמאמר המלאך להבית יוסף 'אני המשנה המדברת בפיך'[106]], **שהרי הוא באומר דבר המלך בלבד, ואינו עושה כלום** - אדם הלומד תורה מתוך ביטול הוא כמו המלך עצמו שמדבר דרך פיו, **ואינו מדבר דברי עצמו כלל, כמו העבד העושה ציווי רבו, שהרי הוא העושה והמקיים דבר המלך ודתו, ואפילו עושה מאהבה בתענוגים, אף על פי כן, 'יש מי שאוהב'**[107] **כו'** ["אבל הלומד בתורה הוא למעלה מבחינה זו, כי דבר מלך הוא שנדבר בפיו" (בוך באב' 17 כח, ב)].

ולפי שלא ניתנה תורה להאבות עדיין, לכן כתיב[108] **"ושמי ה' לא נודעתי להם", 'לא הודעתי' אין כתיב כאן, אלא 'נודעתי'**[109]**, שאילו כתיב 'הודעתי' היה משמע דקאי על 'שמי ה'"** - ובחינה זו כן באה לידי גילוי להם, **אבל עכשיו דכתיב 'לא נודעתי', פירוש, שאני בעצמי לא נודעתי להם, דהיינו, בבחינת אני בעצמי — בחינת 'יחיד'**[110] - כי בחינה זו יכולה להתגלות רק על ידי התורה, משא"כ באמצעות רגשי התעוררות הלב, בחינת האבות, שאין זה תכלית הביטול, כנ"ל.

וזהו "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום"[111]**, פירוש, 'אנכי מי שאנכי'**[112]**, דהיינו, בחינת 'יחיד'** - דפסוק זה מדבר בדברי תורה, והפסוק אומר, שהדברים האלה, היינו דברי תורה, הם אשר 'אנכי' ממש מצוך היום, דאנכי קאי על הקב"ה עצמו, בחינת 'יחיד' (ולא רק 'ה' אחד'), כלומר, על ידי לימוד התורה דבר ה' ממש, אנכי מי שאנכי, מדבר דרכו, ומציאות האדם נעשית מציאות הקב"ה, על דרך שכינה מדברת מתוך גרונו של משה.

מה שאין כן אצל "ואהבת" כתיב "ואהבת את ה' אלקיך" - ולא 'אנכי' ממש, כי באהבה נרגשת מציאות האדם, 'יש מי שאוהב', ולכן לא נמשך בחינת 'יחיד' למטה.

אבל התורה היא נמשכה למעלה מבחינת הוי"ה, דהיינו, בחינת "לפני ה' וכו'", הוא בחינת 'אנכי מי שאנכי', כמו שמבואר במקום אחר[113].

התורה נמשכת מבחינה נעלית יותר מבחינת 'שמי הוי'', כי בעבודת המידות דהאבות האדם יכול להתקשר עם דרגה זו, אבל שורש התורה הוא מבחינת 'לפני הוי'', כמו שנאמר גבי יום כיפור 'לפני הוי' תטהרו', שהטהרה והכפרה הנמשכים לאדם ביום כיפור שורשם מבחינה שהיא 'לפני' ולמעלה משם הוי', היינו, ממהותו ועצמותו יתברך ממש, כך

---

102) גיטין סב, א.

103) = מי הם המלכים (הקב"ה)? הרבנים, תלמידי חכמים.

104) בביצה כח, ב: "מתניתין מלכתא". וראה הערת כ"ק אדמו"ר באוה"ת פ' שמות ע' יב: לכאורה כן צריך להגיה בתו"א ובלקו"ת שה"ש על פי זה, וכן הוא לנכון בתו"ח ד"ה ואלה שמות (ע' 26), כי בתלמוד בבלי 'מתניתא' הוא כינוי לברייתא, בניגוד ל'מתניתין', משנה שלנו, הנאמר על משנה (ביצה שם, ועיין גם כן תענית כא, א) עד כאן לשונו.

105) = המשנה היא המלך (הקב"ה).

106) מגיד מישרים ריש ויקרא.

107) ראה תניא פרק לה.

108) נסמן לעיל.

109) רש"י שמות ו, ג.

110) וראה הבחיי, וז"ל: "וממה שהזכיר לשון 'נודעתי' ולא אמר 'הודעתי' בא ללמוד שהוא ושמו אחד". ראה לקו"ת פקודי ד, א. במדבר ב, ד.

111) דברים ו, ו.

112) ראה תניא מהדורא קמא ספמ"ט ע' תו. אבן עזרא תולדות כז, יט. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד. פרשיות התורה ח"א ע' ר"ט. לקו"ת להאריז"ל תולדות כז, יט. זהר וישלח קסז, ב. ויקרא יא, א. לקו"ת פינחס פ, ב. לקו"ת ראה לא, ד. סה"מ תקס"ה ע' תתפ. תקס"ו ע' מז. אתהלך ע' רב. ראה תו"א ט, ג. יח, ב. לז, ב. לח, א. נא, א. נו, א. סד, ב. סו, ב. פב, ג. פד, ג. פז, ג. קט, א. ועוד.

הלשון 'אנכי מי שאנכי' נמצא בפי' רש"י עה"ת על דברי יעקב ליצחק כשלקח את הברכות מעשו אחיו - 'אנכי עשו בכורך'. ומפרש רש"י, 'אנכי מי שאנכי, ועשו הוא בכורך'. ומזה רואים דלשון 'אנכי' מורה על ההעלם, כי באמירה זו יעקב העלים את עצמו מאביו. ולכן משתמשים בלשון זה בחסידות על אלקותו ית' כפי שהוא למעלה מגילוי (התמים חוברת א ע' מד וחוברת ב ע' פז, עיין חסידות מבוארת מועדים א ע' שעו הערה 20).

113) ראה מאמרי לקו"ת דחג השבועות.

הוא שורש התורה, שנמשכת מבחינת 'אנכי' ממש, מהותו ועצמותו יתברך.

וזהו 'שמי הוי' לא נודעת להם', שהקב"ה עצמו לא נודע להאבות, אלא רק למשה רבינו, כי עם כל מעלת האבות מציאותם עדיין היתה נרגשת במקצת, משא"כ בחינת משה היא בחינת ביטול מוחלט, ולכן היה יכול להתגלות בו בחינת 'אנכי' ממש הנמשכת על ידי התורה. וכך הוא בכל יום על ידי לימוד התורה של האדם, שמכיון שיש בו בחינת ניצוץ מנשמת משה רבינו, לכן יכולה להתגלות בו בחינה עליונה זו.

קיצור המאמר

"גלות מצרים וכן כל הגליות נמשל לעיבור ראשו בין ברכיו, עינים להם ולא יראו איך שאין עוד. והמאכל דתומ"צ שהם מזון לנפש נכנס דרך הטבור, בחי' מצות אנשים מלומדה, ולא בלב ומוח ממש. ולעתיד יהי' בחי' לידה 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר כו'', 'עין בעין יראו'. ומ"מ, לידה זו תלוי' בעבודתינו עכשיו להמשיך עתה ג"כ מעין בחי' לידה בכל יום גם בגלותינו, והוא ענין הק"ש – 'הוי' אחד'.

"דהנה, מהותו ועצמותו ממש הוא בחי' 'יחיד', אבל 'אחד', היינו שהוא אחד בז' רקיעים כו', פירוש, השראת אלקותו בתחתונים, שהן בטלים ליחודו, ויש ו' קצוות רוחניים וגשמיים, וכולם בטלים. אכן בגלות שאין הביטול בגילוי, היינו, דקב"ה סליק השראתו מתחתונים לבחי' 'יחיד', מהותו ועצמותו, ואנחנו ממשיכים שיהיה 'ה' אחד' – השראתו בתחתונים.

"והמשכה זו, הנה, כשבית המקדש קיים היתה ע"י קרבנות, 'לחמי וכו'', ועכשיו תפלה במקום קרבנות 'ברוך אתה הוי'', ברכה והשראה למטה, וגילוי זה בנפש לאהבה את ה', בחינת אברהם, ואחר כך המאכל נהפך לדם, 'לעולם ירגיז כו' [אדם יצר הטוב על יצר הרע]', בחינת יצחק, ואחר כך נולד רחמנות על הנפש, בחינת יעקב, ואחר כך יאמר ללבו: הן אמת כו', אבל אני לא עשיתי את עצמי וכו', ויבוא לשמחה אמיתית בה', 'אשר קדשנו במצותיו וצונו', וזה השמחה הוא החלב המגדיל המדות הנ"ל, אברהם יצחק ויעקב.

"וזהו 'וארא אל אברהם כו' באל שדי', לשון 'שדים', שעשה דדים במקום בינה, שהשמחה שהיא החלב נמשך מההתבוננות בגדולת ה', ו'אשר בחר בנו כו'', נמצא ענין 'וארא' לשון עתיד גם כן, היינו, בחינת לידה בכל יום, בחינת אברהם כו'. ובאל שדי, היינו, החלב המגדיל כו', שמחת הנפש.

"אכן, 'שמי ה' לא נודעתי', היינו, בחינת 'יחיד' ממש, שבחינה זו אי אפשר להגיע באהבה ויראה כו', אלא על ידי התורה, שהיא ביטול לגמרי, 'ודברי אשר שמתי בפיך', שהיא בחינת גילוי 'אשר אנכי מצוך', 'מי שאנכי', בחינת 'יחיד', וזהו 'וידבר ה' אל משה', שהדיבור וההמשכה הוא על ידי בחינת 'ונחנו מ"ה' כו'" (אוה"ת כרך א ע' קלט-קמ).

הוראות בעבודת ה'

א) תכלית הגילוי של ימות המשיח שהוא בחינת לידה והתגלות אור ה' בקרב איש ולב עמוק, הוא תלוי במעשינו ועבודתינו בימי הגלות, על ידי התעוררות אהבה מסותרת בלבו של כל אחד, עד שמגיע לאהבת ה' בהתגלות לבו.

ב) עיקר העבודה מאהבה היא שמחת הנפש, שהוא עושה ומקיים מצוות ה' בשמחה, והשמחה באה מההתבוננות בגדולת ה' ואשר הוא בחר בנו מכל העמים, וקרבנו לעבודתו.

ג) ענין הקרבן הוא להקריב הנפש הבהמית והיא כל המחשבות והיהרורים רעים, ולבטל את כולם באש שעל המזבח.

~ המאמר בלשונו כפי שמופיע בתורה אור ~

עם הוספת קצת סימני פיסוק, ופיתוח ראשי־תיבות, וחילוק לקטעים

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי הוי"ה לא נודעתי להם. הנה וארא יש בו ב' פירושים א' לשון עבר שנתגלה לאבות והב' לשון עתיד שהוא לשון הוה שתמיד יש בחינה זו בכל זמן בכל אדם כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה. והענין שבחי' האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור לכל חד לפום שיעורא דיליה. ולכן אומרים אלהי אבותינו אלהי אברהם וכו' אבל שאר בחינות ומעלת הצדיקים כגון השבטים ראובן שמעון לוי שהם ודאי בחינות אורות עליונים יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדרגות אלו משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל. ולהבין ענין גילוי זה שבכל דור ודור בבחי' ומדריגת האבות שבכל אדם מישראל. הנה הגלות נמשל לעבור. וגאולת ימי המשיח שיהיה במהרה בימינו נמשל ללידה כמ"ש כי חלה גם ילדה ציון את בניה וכשישראל נתונים בצרה ח"ו כתיב כי באו בנים עד משבר וכח אין ללידה וכן חבלי ימות המשיח נקראים בשם חבלי לידה כמ"ש כי חבלי לידה יבאו לך. וכן בגאולת מצרים המשיל בנבואת יחזקאל כל הענין לולד ביום הלידה כמ"ש ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך וגו'. ולהבין משל ומליצה צריך להבין מהו ענין העיבור. כי הנה אמרו רז"ל דרש ר' שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפינקס מקופל ראשו בין ברכיו ועקבותיו על עגבותיו ואוכל ממה שאמו אוכלת וכו' ופיו סתום ומטבורו פתוח וכשיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח כו' דהיינו שיש להעובר כל חתוך האברי' ראש ועינים ואונים כו' אלא שראשו מקופל ומונח בין ברכיו שאינו משמש כלום שאינו מחשב ומהרהר וכן עינים לו ולא יראֿ ואונים ולא ישמע וגם המאכל שלו אף שאוכל ממה שאמו אוכלת אינו הולך לו דרך הפה רק דרך הטבור לבני מעיים בלבד להגדיל הגוף כמו שנראה בחוש שבתשעה ירחי לידה נגדל גופו אבל להיות המאכל עובר דרך הפה דהיינו לשלוח חיות ללב ומשם למוח שהם אברי הנשימה אף שנגמרו כל אבריו ויש בו אברי הנשימה ג"כ מכל מקום הרי אין לו נשמת רוח חיים עד שיצא לאויר העולם שאז מוציא הקול כמ"ש רז"ל שהוא סימן הלידה דשמעי לולד דצויץ משום שהוציא ראשו ולכן אינו שולח חיות לאברי הנשימה אלא לאברי המזון בלבד דרך טבורו ששם הוא משכן הבני מעיים אברי המזון משא"כ ראשו עם כל אברי הנשימה אין משמשין כלום והרי הם כמתים ולכן ראשו מוטל בין ברכיו מפני שאין לו חיות. והנה בכל הדברים האלה ובכל המשל הזה כך נמשלו בני ישראל בעת הגלות דכתיב ה' ממרום ישאג פי' כמ"ש בזהר דסליק קוב"ה לעילא וכתי' רחל מבכה על בניה כו' כי איננו ופי' בזהר דקאי על הקב"ה כי איננו בגו בנהא דסליק כו' פי' שסילק שכינתו וגילוי אלהותו מהתחתונים ודומה לעיני בשר כאלו העולם דבר בפני עצמו והשמן לב העם ועיניו השע עינים להם ולא יראו אור ה' כי בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ואפי' השפעת מצות ומעשים טובים שהם מזון לנפש אינו עובר להם דרך הנשימה לשלוח חיות ללב ולמוח למען דעת ה' ולאהבה אותו ולעבדו בכל לבבם בלב שלם ונפש חפצה ותשוקה מורגשת בלב כרשפי אש שלהבת וצמאון כו' כי אם בענין שנאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה דהיינו בבחי' עשיה גשמית בלבד ובקרירות כו'. וזהו עיקר הגלות ברוחניות. והנה תכלית השלימות של ימות המשיח שהוא בחי' לידה והתגלות אור ה' בקרב איש ולב עמוק כמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'. וכתיב כי עין בעין יראו וגו' הוא תלוי במעשינו ובעבודתנו בימי הגלות ע"י התעוררות אהבה המסותרת ודאי בלבו של אדם עד שתחפוץ בחפצה ותשוקה ונפש שוקקה ולהיו' אהבת ה' בהתגלות לבו. וזהו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ואהבת וגו'. כי הנה צריך להבין מלת אחד שאינו מורה לכאורה על אמתית יחודו ית' שהוא לבדו הוא ואפם זולתו ואין מלת אחד מורה על זה שהרי יש אחד המנוי

ג"כ ע"ד משל יעקב היה לו י"ב שבטים ואעפ"כ נק' ראובן אחד. אך יצחק נק' בנך יחידך וגם כאן הוי ליה למימר ה' יחיד. אך הענין שבאמת לגבי קוב"ה מצד עצמותו ומהותו ית' לא שייך עליו מלת אחד כלל שהרי הוא יחיד ומיוחד והוא לבדו הוא אלא כמאמר רז"ל שהוא אחד בשבעה רקיעים ובארץ ובד' רוחות העולם ר"ל שגם בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם שהם בחי' ו"ק העולם בחי' התחלקות ופירוד אעפ"כ שורה ומתגלה יחודו ואחדותו ית' ואינון מתיחדין באחד שכולם בטלים לגבי אור ה' השורה ומתגלה בהם וכמ"ש וצבא השמים לך משתחוים והם ו"ק גשמיים וששה קצוות רוחניים דהיינו בחי' מעלה ומטה שיש בכל העולמות למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית כי גבוה מעל גבוה וגו' דהיינו מה שהוא נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שבכל העולמות נק' מטה לגבי העליון שאינו נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שלמטה ממנו ולית מחשבה דלהון תפיסא ביה וכן ד' רוחות העולם כי חסד דרועא ימינא שהוא דרום וגבורה דרועא שמאלא שהוא צפון כו' וכולם מתייחדים ונעשים אחד ליחודו ית' השוכן בתוכם משא"כ לגבי קוב"ה בכבודו ובעצמו שהוא יחיד ומיוחד הרי הוא רם ונשא רכבות מדרגות עד אין קץ וסוף מגדר הקצוות גשמיות ורוחניות וכמ"ש לך ה' הגדולה והגבורה וכו' פי' שבחי' גדולה וגבורה וכו' בטלים לו ית' שאינם נקראים בשם גדולה וגבורה כלל כי כל בשמים ובארץ פי' שהכל בטלים אליו ית' ולפניו כחשיבה כאורה ומעלה מטה שוין כי מהותו ועצמותו נמצא למטה כמו שנמצא למעלה ממש בלי שום חילוק ושינוי כלל ולא שייך לפניו ית' בחינת מעלה ומטה כלל ובחי' שמים וארץ כלל לא בבחינת ממלא כל עלמין ולא בבחי' סובב כל עלמין כי אינו בבחי' וגדר עלמין כלל וכדכתיב כי נשגב שמו לבדו רק הודו על ארץ ושמים הודו בלבד בחי' זיו והתפשטות והארה ממנו בלבד ואף גם בבחי' זו ארץ קדמה לשמים כו' כמ"ש במ"א ולכן אומרים מלא כל הארץ כבודו והמלאכים אומרים איה מקום כבודו להעריצו כו'. והנה בחי' עיבור דהיינו בימי הגלות סליק קוב"ה לעילא לעילא דהיינו לגבי בחי' מהותו ועצמותו בחינת יחיד ומיוחד שאינו בגדר עלמין כלל ואינו שורה ומתגלה יחודו ואחדותו בתחתונים וכדכתיב ביום ההוא (דהיינו לעתיד) יהיה ה' אחד ושמו אחד כדאמרי' בגמ' אטו האידנא לאו אחד כו' והיינו משום שבזמן הגלות אינו נראה יחודו ית' בהתגלות ונראה כאלו העולם הוא דבר ויש בפני עצמו אלא שאף בגלותנו לא עזבנו ה' אחד ונותן לנו הכח להיותנו בני ישראל עם קרובו להיות יכולים להמשיך בחינת יחודו ואחדותו ית' למטה בתחתונים להיות שם ה' אחד בגילוי גם בבחי' התחלקות הקצוות מעלה ומטה כו' בגשמיות ורוחניות (וכן להמשיך על נפש האדם בבחי' ששה קצוות שלו שהם המדות אהבה ויראה כו' שיהיו בהתגלות לבו) וזהו שמע ישראל פי' שישראל עם קרובו לכן ניתן להם הכח להמשיך בחי' הוי"ה למטה שיהא אחד ומתיחד בתחתונים וזהו תכלית כל העבודה מפני שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דייקא לאתכפיא סט"א ואסתלק יקרא דקוב"ה כו' וזהו וידעו מצרים כי אני ה' ולכן במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים כו'. וזהו ישמח ישראל בעשיו לשון רבים כי עושיו הם המשכותיו בבחי' רבוי והתחלקות כדי לקשרם וליחדם אליו ית' ועי"ז ממילא בא לבחי' ומעלת ואהבת את ה' וגו' בכל לבבך בשני יצריך דהיינו שתהיה אהבת ה' תקועה בלבו בהתגלות כרשפי אש שלהבת כל כך עד שירגיו יצר טוב על יצר הרע כאדם שהוא ברוגז על הפוך רצונו התקוע לו בלבו ונוגע לעצמותו ומהותו כך כשתהיה אהבת ה' בקרב איש ולב עמוק ונגעה עד הנפש עד עצמותה ומהותה ממילא יהיה ברוגז מאד על ההפוך. והנה עיקר העבודה מאהבה היא שמחת הנפש בה' עושה וקיום המצות בשמחה וכמ"ש עבדו את ה' בשמחה וכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל וכמ"ש האריז"ל פי' פסוק זה. והנה השמחה נמשלה לחלב וכמ"ש דבש וחלב תחת לשונך וכדכתיב באיש אשר אמו תנחמנו כו' דהיינו כשם שהאם רוצה לשעשע את הילד מניקתו בחלב וזהו שעשועים שלו כי ע"י זה מתגדלים אבריו עד שיכול להלך והנה החלב מתהוה מדם כי דם נעבר ונעשה חלב והדם הוא נעשה מן אכילה ושתיה שאוכלת האם שנהפך בקרבה ונעשה דם.

ולהבין ענין זה בעבודת ה'. הנה כתיב את קרבני לחמי לאשי שהקרבן נעשה לו ית' בחינת לחם ומזון בביכול שעולה ריח ניחח לה' ע"ד ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים. וענין הקרבן להקריב גם נפש הבהמי' שבאדם בשעת הבאת קרבנו מן הבהמה בכוונה וברעותא דלבא למסור נפשו לה' להעביר רוח הטומאה מן הארץ וכל מחשבות והרהורין בישין יבטלון והיו לשרפת אש כליל על מזבח ה'. ועבשיו שאין בהמ"ק קיים בטלו הקרבנות ואין אנו יכולים לבטל ולהעביר ממשלת הנפש הבהמית מכל וכל לכן תקנו לנו תפלות כנגד תמידין. וזהו שאומרים ברוך אתה ה' כו'. כלומר שאף שאין אנחנו יכולים לעשות חובותינו באתערותא דלתתא שלנו אעפ"כ יהא אתערותא דלעילא מחמת כי חפץ חסד הוא ויברך ויומשך מלעילא ברכת ה' להיות שמו נקרא עלינו בבחינת אלהינו שנהיה בטלים אליו למשוך אחריו בכל לב ונפש כו' כמ"ש במ"א ועד"ז הוא ענין כל רמ"ח מצות עשה רמ"ח המשכות גילוי אלהותו ית' להיות שורה בתחתונים והוא נחשב לו ית' עד"מ כמו אכילה שע"י מאכל האדם תחזק נפשו בגופו להיות משכן לנפש בתוך הגוף וכן ע"י מצות ומע"ט נעשה בסא ומכון לשבתו להיות לו דירה בתחתונים כשיומשך ויתגלה בהם בחי' ה' אחד וגם ישראל למטה מקבלים הארה מבחי' אכילה זו לשלוח חיות ללב ולמוח כדי לאהבה את ה' ולעבדו בכל לב ונפש ואח"כ יעלו ויבאו מזה לקבל הארת והשפעת בחי' הדם הוא הנפש כמו המזון שנהפך בקרבו ונעשה דמו וזהו חיותו וקיומו כך ע"י המשכת אור ה' על נפשו בקיום המצות בסור מרע ועשה טוב נעשה בסא ומכון לשבתו עד שאור ה' אחד שורה ומתגלה בו בתוך נקודת לבבו ונגעה עד הנפש ממש להיות כמו עצמיות אחד ממש וממילא ירגו על הרע שבקרבו כמו רוגז האדם על הפוך בדבר שנוגע לעצמותו ומהותו שבא מרתיחת הדמים כי הדם הוא הנפש וזהו בחי' יצחק ובחי' זבחי אלקים רוח נשברה וגו' דהיינו רוח הם"א כו' ומזה יבא לבחי' ומדרגת יעקב מדת הרחמנות על נפשו כאשר יראה בה שהיא בתוך ההפכה ואזי ויצעק אל ה' בצר לו שממדת הרוגז על הרע בא למדת הרחמנות משא"כ כשיש דרך ישר לפני איש לא שייך ונופל עליו לשון רחמנות והרחמנות הוא התחלה והכנה לשמחה שתבוא אח"כ כאשר ישיב ללבו הן אמת כו'. כמ"ש בתניא ועי"ז תהיה השמחה גדולה לאלהים אשר קדשנו במצותיו בקדש העליון כו' ביתרון האור הבא מחשך כמ"ש במ"א וזהו בבכי יבאו ובתחנונים אובילם וכתיב הלוך ובכה ילכו ואת ה' אלהיהם יבקשו כי הבכיה לעתיד תתעורר מחמת בחי' ראיה וראו כל בשר וגו' ואז יתעורר הרחמנות במאד על העבר והיא התחלת השמחה לשמוח באלהים חיים וקרבת ה' יחפץ כמ"ש ואת ה' אלהיהם יבקשו ולכן אומרים בתפלת שמונה עשרה סלח לנו כי חטאנו ולא קודם התפלה לפי שעדיין לא קבל עליו מלכות שמים בק"ש משא"כ כשאומר בק"ש ה' אחד דהיינו שיחודו ואחדותו ית' מתגלה בתחתונים ואזי רואה בנפשו חטאו וחסרונו שחסר לו אור ה' ובהכל בא ובחשך ילך ע"כ המו מעיו לו רחם ירחמנו ואח"כ יוכל לבא לידי שמחה אמיתית ואין לך שמחה אמיתית יותר מזה שכאשר לא נולדה תחלה הרחמנות בנפשו אין זו שמחה אמיתית וכמשל התינוק הנולד שבצאתו לאויר העולם הוא צועק תחלה ואח"כ נותנים לו החלב. והנה עיקר השמחה והתענוג הוא מהתבוננות בגדולת ה' ואשר בחר בנו מכל העמים וקרבנו לעבודתו ולכן ארז"ל שהדדים הם במקום בינה.

וזהו וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. פי' בבחי' והמשכות בחי' שדי מל' ברכות שדים שהם בחי' דדים וחלב להגדיל המדות אהבה ויראה כו' שהן הם בחי' האבות אחר שה' אחד בהתגלות לבו בבחי' לידה והתגלות לשמח נפשם בתוספת אורה ושמחה להתענג על ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.

אך ושמי ה' לא נודעתי להם. כי הנה אמרו רז"ל שקיים אברהם אבינו ע"ה את כל התורה עד שלא נתנה והיינו שקיים מעשה המצות מאהבה וכמאמר רז"ל אברהם תיקן תפלת שחרית והיינו בחינת המשכת אור ה' להיות ה' אחד שורה ומתגלה בתחתונים לאהבה את ה' אהבה בתענוגים ולעבדו בלב ונפש אבל מ"מ כל זה נק' עדיין בשם עבודת עבד ששומע בקול רבו ועושה ציוויו מאהבה ובשמחה ובטוב לבב וכן יצחק מיראה ופחד יצחק כו'. אבל משה רבינו ע"ה מדה אחרת היתה בו

שאמר ונחנו מה בחי' בטול לגמרי לפיכך זכה שנתנה תורה על ידו בבחי' דבור ואמרו רז"ל שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה כי לא שייך בחי' אהבה ותענוג רק בבחי' התגלות נגלות אור ה' להיות השראתו בתחתונים שהם בגדר עלמין מעלה ומטה כו' אבל דבר ה' זו הלכה ואורייתא וקוב"ה כולא חד שהוא יחיד ומיוחד ולית מחשבה תפיסא ביה לא שייך בזה שום הרגשת אהבה או תענוג שאינו מרגיש את עצמו כלל רק הוא בטל במציאות ואינו תופס מקום לעצמו כלל אלא שהוא נמשך אחריו לדבר מה שהוא מדבר וכמ"ש ואשים דברי בפיך ובזה הוא ממשיך המשכת יחודו ואחדותו ית' בכבודו ובעצמו כמו קודם שנברא העולם שיתגלה למטה שגם עכשיו העולם כאין ואפס והי' כלא היה ואין כאן לא מעלה ולא מטה כו'. ומזה אינו נמשך על נפש האדם בחי' אהבה או תענוג רק בחי' בטול לגמרי וזהו לשון דבור מלשון ידבר עמים תחתנו שהוא ל' הנהגה והמשכ' דהיינו שממשיך שיתגלה למטה בבחי' היותו יחיד שהוא בחי' עצמותו ומהותו כביכול ולא בבחי' אחד בלבד והיינו ע"י התורה דכתיב בה וידבר ה' אל משה וגם אינה נקראת בשם עבודת עבד כי כשלומד הדין זה ומדבר דין זה הוא כמלך שמצוה לעשות משפט עמו. ולכן אמרו מאן מלכי רבנן ואמרו מתניתא מלכתא שהרי הוא כאומר דבר המלך בלבד ואינו עושה כלום ואינו מדבר דברי עצמו כלל כמו העבד העושה צווי רבו שהרי הוא העושה והמקיים דבר המלך ודתו ואפילו עושה מאהבה בתענוגים אעפ"כ יש מי שאוהב כו' ולפי שלא נתנה תורה להאבות עדיין לכן כתיב ושמי ה' לא נודעתי להם לא הודעתי אין כתיב כאן אלא נודעתי שאלו כתיב הודעתי היה משמע דקאי על שמי ה' אבל עכשיו דכתיב לא נודעתי פי' שאני בעצמי לא נודעתי להם דהיינו בבחי' אני בעצמי בחי' יחיד. וזהו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום פי' אנכי מי שאנכי דהיינו בחי' יחיד משא"כ אצל ואהבת כתיב ואהבת את ה' אלקיך אבל התורה היא נמשכה למעלה מבחי' הוי"ה דהיינו בחינת לפני ה' וכו' הוא בחינת אנכי מי שאנכי כמ"ש במ"א.

מנדבים חודשיים – 25

לזכות

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולזכות

הרבנית הצדקנית,
הרבנית **חי' מושקא**

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **אברהם דוד**
ומרת **רחל לאה**

טיברג

* * *

לזכות

לוי וזוגתו מרת **רבקה לאה**

ובניהם חי' מושקא, מנחם מענדל, ובתיה מינא

געלב

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **שרגא פייוועל**

בראוד

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **יוסף**

רסקין וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הבחור התמים **אליה**

סילפין

שיתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **נפתלי**

מיכאלאווסקי וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **אברהם**

אברמסון וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הבחור התמים **מיכאל**

זהבי

שיתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **ישראל מאיר**

אברמסון וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

הרה"ת **אברהם ישעי'**
בהרה"ת

עובדי' ע"ה

שטראקס

* * *

לזכות

בת שבע שתחי' בת

הרה"ת **יוחנן מרזוב**

וכל משפחתו

* * *

לזכות

דינה בת שבע בת

מאירה אסתר

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

פערל רייזל בת

אהובה ברכה

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **יהושע**

בירקאוויץ

וכל משפחתו שיתברכו
בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

רבקה אלטא בת

חנה לאה

עליה השלום

* * *

לעילוי נשמת

הילדה היקרה **עדאל**
שיינא ע"ה בת הרה"ת
מרדכי אליה יבדל לחיים
טובים וארוכים

האנאווער

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **אביגדור**

סימאנדס וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **חיים משה**

וזוגתו **מנוחה רחל** ובניהם

מנחם מענדל ופעסיא

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

ראובן אברהם בן אלתר
שלמה זלמן

תנצב"ה

* * *

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר'
שמואל אייזיק הלוי ע"ה

פאפאק

נפטר ליל ש"ק פ'
במדבר, ה' סיון ערב חג
השבועות, התשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס על ידי ולזכות
משפחתו שיחיו לאורך
ימים ושנים טובות

* * *

לעילוי נשמת

בתיה בת שלמה הלוי
ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

לזכות

ולרפואה שלימה וקרובה
עבור

חי' אלה שתחי' בת **ריסא**

ולזכות

עמנואל בן חי' סאשה

* * *

לזכות

רפו"ש **ליוסף יצחק** בן
אירים

ודורי בן אורה

לזכות אשר בן רינה
לזיווג משורש נשמתו

ולגאולה שלימה של עם
ישראל בקרוב ממש

* * *

לזכות

לרפו"ש **לשאול אליהו**
שיחי' בן חנה רבקה
שתחי'

* * *

לזכות

מרת **חנה מינא** בת

שושנה אביבה

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

הרחמים רבים **כתריאל**
שלום בן

הרחמים רבים **חיים**
יצחק ע"ה

נלב"ע ביום הש"ק ח'
תשרי תשס"ז

תנצב"ה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **יונתן מיכאל**
הכהן

בן ריסא, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **נחמן דוב**
שיחי'

בן מאלע, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

יחזקאל בן **יוסף חיים**

ולעילוי נשמת

רבקה בת **יחזקאל**

* * *

לעילוי נשמת

ר' ראובן בן **ר' יוסף**
רובינשטיין ע"ה נדבת

חתנו **ר' מיכל קארצאג**

* * *

לזכות

בת מצוה

יהודית

כ"ח תמוז תשע"ג

ולזכות אחיותיה **חי'**
מושקא, זעלדא, ואחיה
שרגא פייוויש, מנחם
מענדל

נדבת הוריו

מרדכי אברהם ישעיהו
וזוגתו מרת **אסתר שפרה**

טלזנר

* * *

לזכות הרב ומשפיע
שמואל לו, שימשיך
בעבודתו הקודש

מאת תלמידו

שאול גנוגלי

* * *

לזכות

World Trade
Copiers

ואברהם הולצברג

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הת' **מנחם מענדל** בן
שיינא באשא

ליום הולדתו כ"ט תמוז

לברכה והצלחה בכל
המצטרך לו

לאריכות ימים ושנים
טובות

* * *

לזכות

אסתר בת

רחל

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הילד חייל בצבאות ה'

אברהם זאב בן שיינא
באשא

ליום הולדתו כ"ב אלול

לשנת הצלחה רבה
ומופלגה בגו"ר

* * *

לזכות

ר' **לוי יצחק** הלוי

וזוגתו מרת **חנה**

קורינסקי

וכל יוצאי חלציהם

ולזכות

'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

מנדבים חודשיים - 50

לזכות

הרה"ת ר' **לוי הלוי** בן שרה

וזוגתו מרת **שיינא מלכה** בת רחל

ובניהם **יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מושקא**
בת שיינא מלכה

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

* * *

Refuah Sheleima for

Daniel Reuvein ben Dina

Donated

Anonymously

* * *

לזכות

משפחת **אהרן**

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

* * *

לזכות

משפחת **באבי'ג**

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **שלום דובער**

וזוגתו מרת **חי' מושקא**

גורביץ

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

מנדבים חודשיים - 150

לזכות

הרה"ת ר' **שמואל דוד** וזוגתו שיחיו

ניומאן

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

לזכות

ר' **יעקב** בן **חנה** שי'

גרסון

וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לעילוי נשמת

הרה"ת הר' **אליהו ציון** בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות

מרת **סופי'** בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים

ולזכות

ר' **חיים שמעון** בן רחל, ומרת **חי' לאה** בת ראשקא שיחיו

נדבת

אוריאל בן סופי'

וזוגתו מרת **חנה טויבע** בת חי' לאה

ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

השליח הרה"ת ר' **יוסף יצחק** וזוגתו מרת **שטערנא שרה** שיחיו

מינץ

לזכות

הילדים **מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא** שיחיו

מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירוו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' **יוסף** הלוי וזוגתו מרת **חנה מלכה** שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירוו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

לימוד התורה יומם ולילה

היכל הלימוד
תפארת יצחק
שע"י יגדיל תורה

מוקם ב574 אמפייר בולברד.
פתוח 20 שעות ביממה
בשעות 6:00 בבוקר עד 2:00 בלילה
(בכל יום בשבת ובחול)

www.ChassidusOnline.org